O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI INV.№

O'ZBEKISTON OVOZI

2000 ЙИЛ 15 ФЕВРАЛЬ, СЕШАНБА

№ 20 (25.570).

O'ZBEKISTON XALQ DEMOKRATIK PARTIYASINING SIYOSIY-IJTIMOIY GAZETASI

GAZETA 1918 YIL 21 IYUNDAN CHIQA BOSHLAGAN

ИҚТИСОДИЁТНИ ЭРКИНЛАШТИРИШ ВА ИСЛОҲОТЛАРНИ ЧУҚУРЛАШТИРИШ – ЭНГ МУҲИМ ВАЗИФАМИЗ

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ 1999 ЙИЛДА МАМЛАКАТНИ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНТИРИШ ЯКУНЛАРИ ВА 2000 ЙИЛДА ИҚТИСОДИЁТНИ ЭРКИНЛАШТИРИШ ВА ИСЛОҲОТЛАРНИ ЧУҚУРЛАШТИРИШНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИГА БАҒИШЛАНГАН ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИ МАЖЛИСИДАГИ МАЪРУЗАСИ

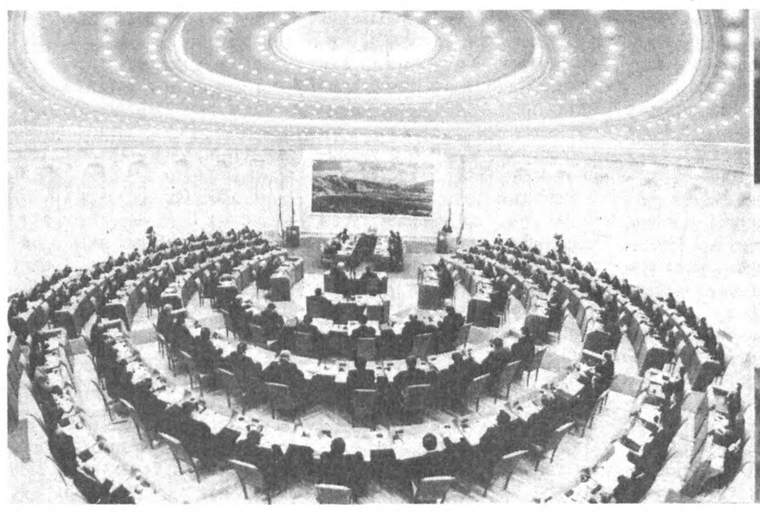

Ҳурматли йиғилиш қатнашчилари!

Мамлакатимизнинг 1999 йилдаги иқтисодий ва ижтимоий тараққиёти, иқтисодиётни ислоҳ этиш борасидаги саъй-ҳаракатларимиз ҳақида гап кетар экан, аввало, бир нарсани мамнуният билан таъкидламоқчиман: ўтган йили ислоҳотларнинг асосий устувор йўналишлари бўйича кўзда тутилган макроиқтисодий ва молиявий кўрсаткичлар асосан бажарилди.

Хўш, бир йил мобайнида айнан нималарга эришдик?

Биринчидан. Мамлакатимизда иқтисодий ўсиш таъминланди. Молиявий аҳволни яхшилаш ва пул-кредит тизимини сезиларли даражада мустаҳкамлашга эришилди. Ялпи ички маҳсулот 4,4 фоизга ортди. Мўлжалланган кўрсаткичлар доирасида ишлаб чиқариш ҳажми кўпайди. Ўтган йилга нисбатан маҳсулот ишлаб чиқаришнинг ўсиши саноатда — 106,1 фоиз, қишлоқ хўжалигида — 105,9 фоизни, чакана товар айланиши эса 110,5 фоизни ташкил этди.

Давлат бюджетининг камомади 1,8 фоиз бўлди. Инфляциянинг ўртача ойлик даражаси 1,9 фоизни ташкил этди. Нақд пул эмиссияси 10,2 фоизга тенг бўлди.

Банк тизимининг умумий активлари 48 фоизга ортди. Жами активларнинг 57 фоизи узоқ ва ўрта муддатли кредит қўйилмалари ҳиссасига тўғри келмоқда.

Иккинчидан. Хўжалик юритувчи субъектлар ўртасидаги ўзаро тўлов механизми анча мустаҳкамланди. Бу эса ўз навбатида корхоналарнинг молиявий аҳволини яхшилаш, иқтисодий ночор корхоналарни тугатиш имконини берди.

Республика корхона ва ташкилотларининг тўлов муддати ўтиб кетган дебиторлик қарзлари миқдори йил давомида 76 миллиард 800 миллион сўмдан 1 миллиард 800 миллион сўмга қисқарди. Мониторинг назорати ўрнатилган 22 та вазирлик ва идора 2000 йилнинг 1 январига қадар тўлов муддати ўтиб кетган дебиторлик қарзларидан амалда халос бўлди.

Ўтган йили иқтисодий ночор корхоналарни банкрот деб эълон қилиш жараёни фаоллашди. Хусусан, хўжалик судлари томонидан 995 та корхона банкрот деб эълон қилинди. Бу — 1998 йилдагига нисбатан 548 та кўп демакдир.

Банкротликка учраган бир минг олтита корхона тугатилди. Банкрот бўлган корхоналарнинг 2 миллиард сўмликдан зиёд мол-мулки савдога қўйилди. Кредиторларнинг 837 миллион 500 минг сўмлик қарзи ундириб берилди.

Корхоналарни банкротлик ҳолатига тушириб қўйгани, ишга лоқайд муносабати ва хизмат лавозимини суиистеъмол қилгани учун хўжалик судлари томонидан 95 нафар мансабдор шахсга нисбатан жиноий иш қўзғаш ҳақида қарор чиқарилган.

Қишлоқ хўжалик корхоналарининг барқарор фаолиятини таъминлаш мақсадида 1999 йилда Молия вазирлиги қошида давлат эҳтиёжлари учун харид қилинадиган қишлоқ хўжалик маҳсулотлари бўйича ҳисоб-китоб ишларини йўлга қўйиш мақсадида махсус жамғарма ташкил этилди.

Ушбу жамғарма орқали 1999 йил ҳосили учун 162 ярим миллиард сўм, жумладан, пахта хомашёси учун 101 миллиард 300 миллион сўм, ғалла учун 48 миллард 600 миллион сўм, шоли учун 12 миллиард 600 миллион сўм маблағ ажратилган.

Бундан ташқари, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчиларга 2000 йил ҳосили ҳисобидан кузги-қишки агротехник тадбирларни ўз вақтида ўтказиш учун қарийб 32 миллиард сўм, иш ҳақи учун эса қарийб 53 миллиард сўм аванс маблағлари берилди.

Бу — қишлоқ хўжалиги ишларини белгиланган муддатда бажариш жараёнини зарур молиявий ресурслар билан мустаҳкамлаш имконини берибгина қолмай, балки қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчиларнинг молиявий аҳволини яхшилаш, деҳқонларга етиштирган маҳсулотлари учун ҳисоб-китоб ишларини ҳам ўз вақтида амалга ошириш имконини яратди.

Учинчидан. Таркибий ўзгаришлар иқтисодий ўсишнинг ҳал қилувчи омилига айланиб бормоқда. Ўтган йили саноатдаги ўсиш асосан янги ишга туширилган иншоотлар ҳисобидан таъминланди. Янги ишлаб чиқариш тармоқлари ривожи учун 282 миллиард 300 миллион сўм ёки ялпи сармояларнинг 56 фоиздан кўпроғи йўналтирилди. Хорижий сармоя иштирокидаги корхоналарда маҳсулот ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш ҳажми бир ярим баробардан зиёдроқ ортди.

Тўртинчидан. Хусусийлаштириш ва мулкни давлат тасарруфидан чиқариш жараёнига иқтисодиётнинг негизини белгилайдиган тармоқларга қарашли ўрта ва йирик корхоналар ҳам жалб қилинди. Хусусийлаштириш ва мулкни давлат тасарруфидан чиқаришдан 1999 йили тушган маблағ 9 миллиард 100 миллион сўмни ташкил этди. 1998 йили эса бу кўрсаткич 8 миллиард 800 миллион сўм бўлган эди.

Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш натижасида тушган маблағнинг 350 миллион сўми корхоналарни техник жиҳатдан қайта жиҳозлаш ва модернизациялаш мақсадлари учун йўналтирилди.

Давлат мулки бўлган 67 та иншоот, жумладан, мулкий мажмуалар шаклидаги 27 та объект хорижий инвесторларга сотилди. Сотиб олинган корхона ва акциялар учун хорижий инвесторлар томонидан тўланган маблағ 16 миллион АҚШ долларини ташкил этди. Бу — 1998 йилдагига қараганда етти ярим баробар кўп демакдир. Шу билан бирга, хорижий сармоядорларнинг инвестиция мажбуриятлари 238 ярим миллион АҚШ доллари ва 1 миллиард сўмдан зиёдроқни ташкил этди.

Бешинчидан. Кичик ва ўрта бизнес ривожи учун хорижий кредитларни жалб этиш борасида сезиларли ўзгаришлар юз берди. Бу эса 1998 йил якунларига бағишлаб ўтказилган йиғилишда билдирилган танқидий фикрлардан банклар ва тегишли тузилмалар тўғри хулоса чиқариб олганидан далолат беради.

Кичик ва ўрта бизнесни давлат йўли билан қўллаб-қувватлаш мақсадида дунёнинг энг нуфузли банклари, хусусан, Европа тикланиш ва тараққиёт банкининг 150 миллион АҚШ доллари, Осиё тараққиёт банкининг 50 миллион АҚШ доллари, Германия тикланиш банкининг 5 миллион немис маркаси миқдоридаги, хуллас, умумий ҳажми 200 миллион АҚШ долларидан ортиқ бўлган кредит маблағлари жалб этилди ва тўлиқ ўзлаштирилди.

Юқорида номи тилга олинган Германия банкининг 15 миллион евро, Халқаро молия корпорациясининг 15 миллион АҚШ доллари миқдоридаги янги кредит йўналишлари очилди. Европа тикланиш ва тараққиёт банки билан яна 15 миллион АҚШ доллари миқдоридаги кредит йўналишини очиш ҳақида шартнома имзоланди.

Олтинчидан. Мамлакатимизда муҳим ижтимоий дастурлар фаол амалга оширилди.

Масалан, **Аёллар манфаатларини рўёбга чиқаришни таъминлаш дастури** доирасида хотин-қизларнинг манфаатларини ҳимоя этишнинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришга, уларнинг жамият ҳаётидаги ўрни ва нуфузини оширишга қаратилган бир қанча тадбирлар амалга оширилди. Оналар ва болалар саломатлигини мустаҳкамлаш, аёлларнинг мамлакат ижтимоий ва иқтисодий ҳаётидаги фаол иштирокини таъминлаш учун зарур шарт-шароитлар яратилди.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурига мувофиқ, қарийб 8 минг ўқувчига мўлжалланган 13 та академик лицей, 58 минг ўқувчига мўлжалланган 90 та касб-ҳунар коллежи ишга туширилди. Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартлари жорий этилди. Коллежлар учун умумий касб-ҳунар ва мутахассислик бўйича салкам 1200 та ўқув дастури ишлаб чиқилди ва таълим жараёнига киритилди.

Соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилишнинг давлат дастурини амалга ошириш жараёнида аҳолига тезкор тиббий ёрдам кўрсатиш тизими шаклланмоқда. Самарқанд, Фарғона ва Андижонда ушбу янги тизим тармоқлари, 30 та шаҳар ва туманда эса унинг бўлимлари ташкил этилди. Бугунги кунда нодавлат секторида қарийб 1600 та хусусий тиббиёт муассасалари фаолият юритмоқда.

Ўтган муддат мобайнида **ижтимоий инфратузилма** янада ривожланди. Тўрт ярим минг километрли газ тармоғи — шундан 4 минг 300 километри қишлоқларда, икки минг километрдан зиёд ичимлик сув тармоғи — шундан 1 минг 900 километри қишлоқ жойларида ишга туширилди.

Азиз дўстлар!

Айни вақтда Олий Мажлиснинг биринчи сессиясида, Ислоҳотлар ва инвестициялар бўйича идораларо мувофиқлаштирувчи кенгаш йиғилишида таъкидланганидек, биз асосий эътиборни қўлга киритган ютуқлар таҳлилига эмас, балки ислоҳотлар йўлидан барқарор боришимизга тўсиқ бўлаётган муаммо ва қийинчиликларнинг танқидий таҳлилига қаратишимиз лозим. Айниқса, бугун йил якунини муҳокама қилар эканмиз, энг аввало, мана шу ҳақда гаплашиб олишимиз зарур.

Биринчи навбатда қуйидаги масалаларга аниқлик киритиш керак: биз қайси ишларни қилишга улгура олмадик? Тараққиётимизга нималар тўсиқ бўлмоқда? Биз ҳали фойдаланмаётган яна қандай қўшимча имкониятлар мавжуд?

Мен бугун Вазирлар Маҳкамасининг мажмуа раҳбарлари, вазирлик ва идоралар раҳбарлари, вилоят ҳокимларининг худди мана шу масалалар юзасидан аниқ жавоблар беришини истар эдим.

Ўтган йилдаги ишларимиз натижаларини айнан мана шу нуқтаи назардан танқидий баҳолайдиган бўлсак, қуйидаги масалаларга алоҳида эътибор қаратиш лозим бўлади.

Биринчи. Шуни тан олиб айтиш керакки, 1999 йилга мўлжалланган вазифаларнинг барчаси ҳам тўлатўкис амалга оширилмади.

Саноат маҳсулотларининг кўпгина турлари бўйича кўзда тутилган ҳажмларга эришилмади. Мавжуд 180 турдаги энг

(Давоми 2-3-betларда)

Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармони

Ю.Н.Агзамовни Ўзбекистон Республикаси мудофаа вазири этиб тайинлаш тўғрисида

Юрий Набиевич Агзамов Ўзбекистон Республикаси мудофаа вазири этиб тайинлансин ва шу муносабат билан мудофаа вазири ўринбосари — Жануби-ғарбий махсус ҳарбий округ қўмондони вазифасидан озод қилинсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ***И.КАРИМОВ***

Тошкент шаҳри, 2000 йил 14 февраль

ЙИЛ ОЙ КУН

— Қайсики вилоятда, қайсики туманда бюджет орқали — марказий бюджет бўлсин, маҳаллий бюджет бўлсин — бу ерда вақтида бюджет тўловлари тўланмаса, бунга авваломбор молия вазири ўз ваколати билан, керак бўлса, ўз боши билан жавоб бериши керак, — деди молия вазири Рустам Азимов Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси биринчи сессияси иккинчи йиғилишида.

АҚШ ҲУКУМАТИНИНГ ГРАНТИ

АҚШ ҳарбий-ҳаво кучларига қарашли ҳарбий транспорт самолёти Тошкент аэропортига қўнди. У АҚШ ҳукуматининг Ўзбекистон Қуролли Кучларига ёрдам тариқасида ажратган 16 та автотранспортнинг 12 тасини келтирди. Кейинчалик қолган машиналар ҳам олиб келинади.

— Мазкур тадбир АҚШ билан Ўзбекистон ўртасидаги ҳарбий ҳамкорлик доирасида амалга оширилмоқда, — деди АҚШнинг мамлакатимиздаги Фавқулодда ва мухтор элчиси Жозеф Пресел журналистлар билан аэропортда бўлган суҳбатда. Элчи Ўзбекистонга АҚШ томонидан кўрсатилаётган бундай ёрдам давом эттирилишини таъкидлади.

Мазкур автомашиналар Ўзбекистонга АҚШ ҳукуматининг гранти доирасида берилмоқда. «Ҳаммар» русумли бу машиналар АҚШ қуролли кучлари кенг фойдаланадиган йўл танламас ҳаракатланиш воситасидир. Унинг тўртта ғилдираги ҳам мустақил равишда ишлайди. Машина ҳар қандай шароитда эркин ҳаракатланади. У 12 кишига мўлжалланган бўлиб, юк ташишда ҳам фойдаланилиши мумкин. Юкни келтиришда иштирок этган АҚШ ҳарбийларининг таъкидлашича, бундай турдаги транспорт ҳозирча дунёда ягона ҳисобланади. АҚШ қуролли кучлари мазкур русумдаги машиналардан одам ташиш, шошилинч тиббий ёрдам кўрсатишда ва бошқа ҳарбий мақсадларда кенг фойдаланиб келади.

■ (ЎзА)

ТАШАББУС СЎНМАСИН, ТАШАББУС ЎЛМАСИН

Бекорчихўжалар идорасими бу?

ЁКИ ТАДБИРКОРЛАР ШАҲРИ МАРҒИЛОНДА ТАДБИРКОРЛИК НЕГА ҚУЛОЧ ЁЙМАЯПТИ?

Ажаб, азал-азалдан савдогарлар ва ҳунармандлар шаҳри — Марғилондаги каби кичик бизнес ривожи учун қулай замин бошқа бирон жойда топилмаса керак. Ишбилармонлик ва тадбиркорлик марғилонликларнинг қон-қонига сингиб кетган. Шаҳарда биронта ҳунар билан машғул бўлмаган хонадоннинг ўзи йўқ. Марғилон дўпписи-ю, бекасам тўнлари, Марғилон шойиси-ю, ундан тикилган кўйлакларнинг асили ҳам корхоналардан эмас, ана шу хонадонлардан бозорга чиқади. Агар марғилонлик ишбилармонларга, ҳунармандларга шароит ва имконият яратилса, улар иш доираларини кенгайтириб, бозорни рақобатбардош маҳсулотга тўлдиришлари, минглаб янги ишчи ўринлари яратиб, ишсизликни сезиларли даражада камайтиришларига шак-шубҳа йўқ! Мақсадига, мазмун-моҳиятига кўра Марғилон шаҳар товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси ишбилармон ва ҳунармандларга ана шундай шароит ва имконият яратадиган нуфузли ташкилотга айланмоғи керак эди. Бироқ...

1996 йилнинг 8 апрелида, ташкилий анжуманларда тадбиркорлар бўлажак палатага катта умид боғлаган, ана шу кайфиятда унинг раҳбар органларини тасдиқлаган эдилар. Анжуман ўтди-ю, палатанинг дами чиқмай, жимиб кетди. Палата низомига кўра ҳунармандтадбиркорлар маҳсулотларининг кўргазмалари ярмаркаларини ташкил этиб туриши лозим эди. Лекин уч ярим йил мобайнида наҳотки бирон марта бўлса-да бундай тадбир ўтказишга имкон топишмаса?! Ёки марғилонлик тадбиркорнинг намойиш қилишга арзийдиган маҳсулотлари йўқми? Бор! Ҳатто жаҳон андозалари талабига жавоб берадиганлари ҳам топилади. Гап фақат ташаббусу ташкилотчиликда қолган. Тадбиркорлар палатасининг «раҳбар органлари»да ана шу сифатлар афсуски йўқ.

Шаҳарда кичик бизнеснинг инвестиция лойиҳаларини тайёрлаш ва рўёбга чиқариш, айниқса чет эл инвестицияларини жалб этиш учун «раҳбар органлар»нинг биронтаси жон куйдирмади. Тадбиркорлар орасида қўшма кичик корхоналар ташкил этиш борасидаги имкониятлар, бунинг учун кредит ва солиқ имтиёзларини тарғиб қилишмади, ҳатто вилоят тадбиркорлар палатаси томонидан шаҳарга чет эл инвестициялари, технологияларини олиб киришга доир 60 та таклифлар устида ҳам ҳеч ким ҳеч қандай иш олиб бормади. Бу таклифлардан тадбиркорларнинг кенг оммасини бохабар этишганида, манфаатдор шахслар ишга киришишлари турган гап эди. Масалан, Франсияда ишлаб чиқарилган, кунига 1540 та нон ишлаб чиқарадиган цех дастгоҳлари, Италия, Франция технологиялари бўйича кунига 2000 литр сутни қайта ишлаш заводи, кунига 1000 дона совун чиқарадиган цех қуриш имконияти тадбиркорларга етказилганда ҳозир бу корхоналар фаолият кўрсатаётган, энг муҳими ўнлаб янги ишчи ўринлари яратилган бўларди. Бир пайтлар салкам 19 минг ишчилар меҳнат қилган «Турон шойиси» ҳиссадорлик жамиятида (собиқ Марғилон шойи комбинати) ҳозир ишлаб чиқариш қувватлари тўхтаб, бор-йўғи 1,5-2 минг киши ишлаётганининг ўзиданоқ ишсизлик шаҳарда нечоғлик ўткир муаммога айланганини яққол тасаввур қилиш мумкин. Бу муаммони ҳал қилишнинг энг самарали йўлларидан бири — айнан кичик бизнесни ривожлантириш, маҳсулот ишлаб чиқарувчи кичик корхона ва цехлар қуришни кўзлаган тадбиркорларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантиришдан иборат эмасми?

Марғилон шаҳар тадбиркорлар палатаси тадбиркорларга ҳисоб-китоб, ҳисобот, низоли масалаларни ҳал этиш борасида ҳам ҳеч қандай ёрдам кўрсатмади. Жумладан, шаҳар палатасига 1997 йилда аъзо бўлган «Донгдор-97» фирмаси 1998 йилда «Савдосервис-А» фирмаси билан озиқ-овқат маҳсулотларини сотиб олишга оид шартнома тузиб, олдиндан 100 фоиз ёки 2 миллион сўм пул ўтказиб берган. Бироқ бир йилу тўрт ой мобайнида бир миллион етти юз минг сўмлик маҳсулотларни ололмай келган. Шаҳар тадбиркорлар палатаси ўзига аъзо бўлган «Донгдор-97» фирмасига амалий, ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш, унинг манфаатларини ҳимоя қилишни ўзига эп кўрмади. Айнан мана шу сабабларга кўра шаҳардаги тадбиркорлар — мулкчилик шакли турлича бўлган корхона ва фирмалар палатага аъзо бўлишга шошилишмаган, бўйнидан боғлагудай аъзо бўлганлар эса 1999 йил давомида «Бекорчихўжалар идораси»га 234 минг сўмдан зиёд аъзолик бадалларини тўлашмаган.

Марғилонда кичик бизнес тараққиётига тўсиқ бўлаётган муаммолардан яна бири — кредит беришдаги қонунбузарликлардир. Прокуратура ходимлари шаҳар ҳокимлиги назорат инспекцияси мутахассислари билан бирга республикамиз Президентининг «Хусусий тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнесни ривожлантиришни янада рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармонининг ижроси бўйича шаҳар тадбиркорлар палатасидан ташқари «Миллий банк» ва «Ўзсаноатқурилишбанк»нинг шаҳар бўлимларида ўтказган текширишларда ана шундай қонунбузарликларни аниқлади. Тадбиркорлик фаолиятига қисқа муддатли кредитлар ажратиш учун банкларга тақдим этилаётган ҳужжатлар пала-партиш, аксарият шартномаларда кредитни мақсадли сарфлаш иқтисодий ва молиявий асосланмаган, қарзни қайтариш лаёқати текшириб кўрилмаган. Қисқа муддатли кредит ажратишда иқтисодий асослашдан кўра ошна-оғайнигарчилик муҳимроқ бўлиб қоляпти. Чунончи, «Миллий банк» шаҳар бўлимида кредит учун зарур ҳужжатлар тадбиркорнинг ҳисоб рақамига кредит суммаси ўтказиб берилгандан кейин бир ой ўтиб тақдим этилган ҳолларни қандай изоҳлаш мумкин?! Хусусан, «Арофат» фирмаси раҳбари А. Дадахонов 1999 йил 15 сентябрь куни 3 миллион сўм кредит олиш ҳақида банк билан 17/99-сонли шартнома тузган. Аризани эса бир ой ўтиб, 11 октябрдагина берган. Аниқроғи, шартнома оғзаки «ваъдалар»га таяниб тузилгану, кейин ариза билан «расмийлаштириб» қўйилган.

Кредитларнинг таҳлили улар асосан савдо-воситачилик фаолияти учун берилаётганини кўрсатяпти. Чунончи, «Ўзсаноатқурилишбанк» Марғилон шаҳар бўлими томонидан 1999 йил мобайнида қисқа муддатли салкам 60 миллион сўм кредитнинг 43 фоизи озиқ-овқат, 15 фоизи нефть маҳсулотлари учун берилган. Ишлаб чиқариш хомашёсига бор-йўғи 12,3 фоиз, қурилиш материалларига 8,2 фоиз миқдорида берилган, холос. Маҳсулот ишлаб чиқарадиган кичик корхона ва цехлар бунёд этиш кредит билан етарли таъминланмаяпти.

Халқ депутатлари Фарғона вилоят Кенгашининг бўлиб ўтган сессиясида Президентимиз И. А. Каримов вилоятимизда ишлаб чиқаришни, шу жумладан кичик бизнесни тараққий эттириш йўлидаги тўсиқларни бартараф этиш зарурлигини алоҳида таъкидлади. Марғилон шаҳар тадбиркорлар палатаси раҳбар органлари танқиддан ўз вақтида тегишли хулоса чиқариб, бу борадаги ишларни тубдан қайта қуриши зарур.

■ **Нурмуҳаммад СУЛАЙМОНОВ,**
Марғилон шаҳар прокурори,
Алишер ИБОДИНОВ,
«Ўзбекистон овози» мухбири

ИҚТИСОДИЁТНИ ЭРКИНЛАШТИРИШ ВА ИСЛОҲОТЛАРНИ ЧУҚУРЛАШТИРИШ – ЭНГ МУҲИМ ВАЗИФАМИЗ

(Давоми. Боши 1-бетда)

муҳим саноат маҳсулотларининг 101 тури бўйича ишлаб чиқариш ҳажми камайишига йўл қўйилди.

Экспорт ҳажми ҳам мўлжалдаги даражага етмади. У атиги 83 фоизга бажарилди.

Бунинг сабабини фақат жаҳон бозори конъюнктурасидаги аҳволнинг биз учун ноқулайлиги билангина изоҳлаш мумкин эмас. Ҳамма гап шундаки, бизда маҳсулот экспорт қилувчилар фаолияти ҳам, ташқи иқтисодий фаолият маркетинги ҳам, ташқи бозорга товар чиқаришга хизмат қиладиган тизим ҳам жуда заиф ташкил этилган.

Экспорт ҳажми бўйича белгиланган топшириқларни бажаришда «Ўзқишлоқмашхолдинг» (9,4 фоиз), «Ўзмашсаноат» (10,1 фоиз), «Ўзмевасабзавотузумсаноатхолдинг» (12,9 фоиз), «Ўзқурилишматериаллари» (29,7 фоиз) компанияларига, «Махсусқотишма» (14,2 фоиз), «Ўзавтосаноат» (24,4 фоиз) уюшмаларига қарашли корхоналар анча орқада қолмоқда.

Тегишли бирлашма ва идораларнинг мутасадди раҳбарлари йўл қўйилган бундай камчиликлар учун жавоб берадиган вақт келди. Керак бўлса, мансабда узоқ ўтириб қолган, замон талабларини тушунмайдиган раҳбарларни сергайрат, ташаббускор кадрлар билан алмаштириш зарур.

Шуни тан олиш керакки, бизнинг структура сиёсатимиз кўпинча ўз ҳолича шакллланмоқда. Мамлакатимиз саноати ривожида ўзига хос «локомотив» вазифасини бажариши лозим бўлган тармоқ ва корхоналарни аниқ-равшан белгилаб олишимиз керак.

Соддароқ қилиб айтганда, мазкур тармоқ ва корхоналар ривожи ишлаб чиқаришнинг бутун бир янги тизимларини ўз ортидан тортиб кетиши керак. Четдан келтирилаётган бутловчи қисмлар ва асбоб-ускуналарни ўзимизда ишлаб чиқарадиган корхона ва қувватларни кенгайтириш ва ривожлантиришга яна ва яна эътибор қаратиш керак, деб ўйлайман.

Бундай ишлаб чиқариш тармоқларини ривожлантириш саноат ва иқтисодиётни таркибий жиҳатдан тубдан ўзгартириб қолмай, барча ресурслар ва маҳаллий хомашёдан янада самарали фойдаланиш, жойларда янги иш ўринлари ташкил этиш, кадрларнинг касб маҳоратини такомиллаштириш имконини беради.

Ана шуларни назарда тутиб, ишлаб чиқаришнинг ҳар бир етакчи тармоғи бўйича маҳаллий хомашё билан ишлайдиган, бутловчи қисмлар ва асбоб-ускуналар тайёрлайдиган соҳаларни маҳаллийлаштириш дастурини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблайман.

Вазирлар Маҳкамаси икки ой ичида 2005 йилгача мўлжалланган мана шундай дастурни тайёрласин.

Иккинчи. Ўтган давр мобайнида йўл қўйилган камчиликлар, эришмаган марралар ҳақида гапирар эканмиз, буларнинг негизи, томири, аввало, бошлаган ишимизни охиригача етказмаслик, бўшлик, масъулиятсизлик, расмиятчилик ҳолларига йўл қўйганимизда, малака ва билимнинг саёзлигида, ўзибўларчиликка берилиб кетганимизда деб биламан.

Биз бозор иқтисодиёти асосларини яратдик, лекин, рўй-рост айтиш керакки, бозор иқтисодиётига хос янгиланишлар ва ислоҳотлар расмиятчилик билан олиб борилмоқда, кўп ҳолларда шунчаки хўжакўрсинга амалга оширилянти. Асосан ном ўзгарянти-ю, мазмун-моҳият ўша-ўша — эскилигича қолмоқда. Бозор муносабатлари механизми суст ишламоқда. Бу ҳол иқтисодиётнинг барча соҳаларида — саноатда, қишлоқ хўжалигида, капитал қурилиш ва бошқа тармоқларда кўзга яққол ташланиб турибди.

Биз кўпинча хусусийлаштириш ҳақида гапирганда, асосий эътиборни миқдор ўзгаришларига, дейлик, қанча корхона мулкчилик шаклини ўзгартирганига қаратамиз. Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш жараёни бошланганидан буён 76 мингдан зиёд давлат корхонаси мулкчиликнинг бошқа шаклига ўтказилганини катта ютуқ сифатида кўрсатамиз.

Лекин, азиз биродарлар, келинг, ўзимизга-ўзимиз бир савол берайлик: нима ўзгарди ва биринчи навбатда, бу ўзгариш корхоналарнинг фаолияти натижаларига нечоғлиқ таъсир этди? Таассуфки, аксарият корхоналарда шакл ўзгарган-у, уларнинг молиявий-хўжалик фаолиятида айтишга арзигулик ўзгариш рўй бермади.

Масалан, қурилиш материаллари саноатида 66 та корхонадан 14 таси иқтисодий ночор аҳволда. Айниқса, хусусийлаштирилган корхоналар «Оҳангароншифер», «Бекободноруда», «Бекободцемент», «Сантехқуйма», «Кулол», «Бухоро қурилиш материаллари» ҳиссадорлик жамиятлари ўта оғир молиявий аҳволга тушиб қолган.

Кўпгина машинасозлик корхоналарида хусусийлаштирилгандан кейин ҳам ижобий ўзгаришлар юз бермаянти.

«Ўзэлтехсаноат» уюшмасига қарашли «Оникс» ҳиссадорлик жамияти жорий йилда 1998 йилги кўрсаткичларининг атиги 72,5 фоизи даражасида маҳсулот ишлаб чиқарган, устига-устак — корхонанинг дебиторлик ва кредиторлик қарзлари ҳажми кўпайиб кетган.

«Ўзмашсаноат» уюшмасига қарашли «Мелиоқурилишмаш» корхонаси 1994 йили ҳиссадорлик жамиятига айлантирилган эди, бу ўзгаришдан ҳеч қандай натижа чиқмагач, у шаҳар хўжалик судининг 1998 йил 4 декабрдаги қарорига кўра тугатилди.

Мулкчилик шаклларини ўзгартирган, аммо иш тўғри ташкил этилмагани учун ночор аҳволга тушиб қолган корхоналар сирасига мевасабзавот саноати тармоғида — «Андижон» ҳиссадорлик жамияти, «Хўжаобод» консерва заводи очиқ ҳиссадорлик жамияти, «Келесшароб» ҳиссадорлик жамиятини, қурилиш соҳасида — Тошкентдаги биринчи ва иккинчи уй-жой қурилиш комбинатларини, «Уйжойқурилиш», «Бошқурилишбутлаш» ва бошқа кўплаб корхоналарни киритиш мумкин.

Иқтисодий ночор корхоналари кўп бўлган тармоқлар ўз қўлларидаги акция пакетларини сотиш, хорижий инвестицияларни бевосита жалб этиш борасида ҳам катта қийинчиликларга дуч келмоқда. Масол учун, «Ўзбекмебель» давлат ҳиссадорлик жамияти 1999 йили сотилиши керак бўлган акциялар умумий миқдорининг бор-йўғи 26,7 фоизини, «Ўзэлтехсаноат» уюшмаси уч фоиздан сал ортиғини, «Ўзмашсаноат» уюшмаси эса атиги икки фоизини сотган, холос.

1999 йили давлатга тегишли 22 миллиард 600 миллион сўмлик акциялардан атиги 3 миллиард 800 миллион сўмлиги фонд бозорида сотилган.

Бундай нохуш аҳволнинг бош сабаби корхоналарни хусусийлаштириш мантиқий ниҳоясига етмаганида, яъни самарали ишлайдиган янги мулкдорлар шаклланмаганида, деб биламан.

Мулк шакли номигагина ўзгармоқда, тармоқ бошқарув идоралари корхоналар маъмурияти ва раҳбарлари даражасидаги қаршилик ҳамда айрим ҳолларда мулкдорлар янги авлодининг ўз ҳақ-ҳуқуқини ҳимоя қила олмаслиги оқибатида меҳнатга муносабат ва рағбат ўзгармасдан қолмоқда.

Ишимиздаги энг катта камчилик ва иллат шундан иборатки, корхоналар хусусийлаштирилгандан кейин уларни қўллаб-қувватлаш механизми яратилмаган.

Мана шундай вазиятнинг юзага келишида акциядорларнинг ишончли вакили бўлган бошқарувчилар ва давлат улуши учун масъул шахсларнинг, қолаверса, Давлат мулк қўмитаси раҳбариятининг ҳам катта айби бор.

Ҳиссадорлик жамиятларида бошқарувнинг том маънодаги корпоратив шаклини ҳозирча жорий эта олмаяпмиз.

Акциядорлар ишончли вакилларининг иш услуби маъмурий-буйруқбозлик тамойилларига асосланган иш услубидан фарқ қилмаянти. Ишончли вакиллар бугун амалда тўрачилик тизимининг навбатдаги бўғинига айланиб қолган. Афсуски, қонунларимизда белгиланган, турли юридик ва жисмоний шахслардан танлов асосида малакали бошқарувчиларни саралаб олиш имкониятидан ҳаётда кенг фойдаланилмаянти.

Юзага келган бу нохуш аҳвол учун шу соҳа ишониб топширилган, давлат мулкидан самарали фойдаланиш, муносиб бошқарувчиларни танлаш ва тавсия этишга мутасадди бўлган Давлат мулк қўмитаси жавоб бериши керак. Албатта, Вазирлар Маҳкамасининг тегишли мажмуалари раҳбарлари ҳам бундан четда қолмайди.

Келинг, энди **қишлоқ хўжалигидаги ислоҳотлар жараёнига назар ташлайлик.** 1999 йили 898 та қишлоқ хўжалиги корхоналари ширкатларга айлантирилди. Уларнинг умумий сони республика бўйича 963 тага етди.

Шунга қарамасдан, қишлоқ хўжалигида ислоҳотларни чуқурлаштириш бўйича қабул қилинган қарорлар ижросини тўлиқ таъминлашга, бу соҳада меҳнатни рағбатлантириш ва моддий манфаатдорлик тамойилларини мустаҳкамлашга эриша олмадик.

Энг ачинарлиси, 119 та ширкат хўжалиги, яъни барча ширкатларнинг 12,3 фоизи йилни зарар билан якунлади.

Деярли барча туман ва вилоятларда ширкат хўжаликлари аъзолари, уларнинг раҳбарлари ўртасида сўров ўтказилди. Сўров натижалари шуни кўрсатдики, кўпчилик ширкат хўжалиги аъзолари ва раҳбарлари бу ўзгаришлар нима учун қилинаётганини, унинг мазмун-моҳиятини яхши билмайди.

Ислоҳотлардан мақсад — кишиларнинг меҳнатга муносабатини ўзгартириш, ҳақиқий мулкдорлик, ижара шартномаси асосида ўзларига берилган ерга, унда етиштирилган маҳсулотга эгалик туйғусини қарор топтириш эканини улар ҳали тўлиқ тушуниб етмаянти. Токи, ҳар бир деҳқон ўз меҳнатининг сифати ва самарадорлигига яраша ҳақ олишига, рағбатлантирилишига ишонч ҳосил қилмас экан, шуни билиб қўйинглар, қишлоқда ҳеч қандай жиддий ўзгаришга эришиб бўлмайди.

Фермер хўжаликларини ривожлантириш борасидаги ишларимизнинг аҳволи ҳам бундан яхши эмас. Чинакам фермер узоқ муддатга фойдаланиш учун олган ернинг амалда ҳақиқий хўжайинига айланиши керак. Тузилган шартноманинг барча шартлари деҳқон томонидан ҳам, хўжалик ва маҳаллий ҳокимият томонидан ҳам сўзсиз бажарилиши зарур. Шартнома мажбуриятларини бузган томон, албатта, қонун олдида жавоб бериши шарт. Энг муҳими, давлат қишлоқдаги мулкдорларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаши керак, деб ҳисоблайман.

Биз қишлоқда ислоҳотларни амалга ошириш ўз ҳолига ташлаб қўйилгани билан асло муроса қила олмаймиз. Бу иш учун Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, Давлат мулк қўмитаси, Макроиқтисодиёт ва статистика вазирлиги, Молия вазирлиги, биринчи навбатда, маҳаллий ҳокимликлар жавоб бермоғи керак.

Талаб қаттиқ бўлади. Мен бу масала юзасидан шахсан Б.Олимжоновдан, ҳар бир вилоят ва туман ҳокимларидан аниқ жавоб кутаман.

Ёки капитал қурилиш соҳасини олайлик.

Капитал қурилишни ислоҳ қилиш жараёнида кам қувватли, зарар кўриб ишлаётган 800 га яқин ташкилот тугатилди. Қурилиш саноати, механизациялаш ва транспортга тааллуқли 330 дан зиёд корхона ва ташкилот мустақил фаолият кўрсатиш ҳуқуқига эга бўлди. Пудрат усулига тендер савдосини жорий этиш 4 миллиард 700 миллион сўм маблағни тежаш имконини берди.

Шу билан бирга, самарали фаолият кўрсатадиган пудрат ишлари бозори ҳозирча ташкил этилгани йўқ. Тендер савдоси ҳужжатларининг сифати талабга жавоб бермайди. Тендерларни ўтказишда объектларни «ўзига тегишли» қурилиш ташкилотлари ўртасида тақсимлаш, уларнинг нархини олдиндан белгилаб қўйиш, очиғини айтганда, бу муҳим тадбирни амалдаги қоидаларга зид равишда, номигагина ўтказишдек кўплаб нуқсонларга йўл қўйилмоқда. Техник ҳужжатларни тўлғазишдаги камчиликлар қурилиш иншоотлари нархининг кўтарилиб кетишига сабаб бўлмоқда.

Мисол учун, Навоий вилояти, Конимех туманидаги коллежни қайта таъмирлаш қиймати 100 миллион 700 минг сўмдан 147 миллион 300 минг сўмга, Хоразм вилояти, Урганч шаҳридаги академик лицей қурилишининг қиймати 737 миллион 600 минг сўмдан 818 миллион 900 минг сўмга ошган.

Ҳукумат қарорида белгиланганига қарамай, жойларда кўплаб кам қувватли қурилиш ташкилотлари сақланиб қолмоқда. Масалан, Самарқанд вилоятида йил давомида «Ургутагроқурилиш»га қарашли 391-кўчма колонна 58 минг сўм, «Ўзбектрансқурилиш»га қарашли 855-қурилиш бошқармаси 38 минг сўм, 286-хўжаликлараро механизациялашган кўчма колонна 41 минг сўмлик ҳажмда пудрат ишларини бажарган, холос.

Сурхондарё вилоятида ҳам шу каби ҳолатни кузатиш мумкин. «Хайробод» хўжалик ҳисобидаги қурилиш бошқармаси бир йилда бор-йўғи 61 минг сўм, «Сурхонтаъминот» акциядорлик жамияти 6 минг сўм, «Қурилиштранс» акциядорлик жамияти 35 минг сўмлик иш бажарган. Бундай мисолларни бошқа вилоятлардан ҳам кўплаб келтириш мумкин.

Шу ўринда савол туғилади: кам қувватли, кичик, зарар кўриб ишлаётган пудрат ташкилотлари кимга ва нима учун керак? Ким уларни таъминламоқда? Бундай ишларга чек қўйиш вақти етди. Республика прокуратураси раҳбарлигида керакли мутахассислари жалб этиб, махсус комиссия тузишни, текширув натижалари ҳақида бир ой муддатда ҳисобот беришни топшираман.

Ўтган йил давомида тижорат банкларининг капиталини кўпайтириш, барқарор, молиявий жиҳатдан мустаҳкам **банк тизимини** ташкил этиш борасида муайян ишлар қилинди. Ҳисобот даврида тижорат банкларининг умумий сармояси 1,5 баробар ошди ва 144 миллиард сўмга етди. Бунда банклар томонидан акциядорларнинг 15 миллиард сўмдан ортиқ маблағи устав капиталига қўшимча равишда жалб этилди. Тижорат банкларининг акциядорлари сезиларли даражада кўпайди. Уларнинг умумий сони 66 минг 800 нафардан 82 минг 300 кишига етди.

Айни пайтда «Савдогарбанк», «ЎТбанк», «Туркистонбанк», «Истиқболбанк», «Ўктамбанк» каби банкларда капиталлаштириш жараёни суст бормоқда. Банк тизимида Ташқи иқтисодий фаолият миллий банки амалда ҳамон яккаҳоким бўлиб турибди.

Банкларнинг инвестиция фаолияти жадал ривожланмаянти. Банклар кредит портфелининг асосий улуши марказлашган ресурслар, бюджет ва бюджетдан ташқари жамғармалар ҳиссасига тўғри келади. Бу — қурилиш ва ишлаб чиқариш жиҳозлари учун ажратилган кредитларнинг қарийб 60 фоизини ташкил этади.

Янги корхоналар ва ишлаб чиқариш жиҳозларига инвестиция ажратишни кредитлаш асосан бешта банкда — Ташқи иқтисодий фаолият миллий банки, «Ўзсаноатқурилишбанк», «Пахтабанк», «Асакабанк» ва «Уйжойжамғармабанк»да жамланган. Қолган 28 банк ҳиссасига эса умумий инвестиция кредитлари ҳажмининг атиги 2 фоиздан зиёдроғи тўғри келади.

Мен бунинг сабабини, энг аввало, иқтисодий ислоҳотларни жорий этишга масъул бўлган Марказий банк, Давлат мулк қўмитаси, Молия вазирлиги ва бошқа муассаса ва ҳукумат тузилмалари қониқарсиз ишлаётганида, деб биламан.

Учинчи. Бизнинг, балки, энг заиф томонимиз шуки, **кичик, ўрта бизнес ва хусусий тадбиркорликни** талаб даражасида ривожлантира олмаяпмиз. Бунга эришиш учун тадбиркорлик, шахсий ташаббус иқтисодий ўсишнинг бозор муносабатларига хос қудратли, ички омилига айланиши зарур.

Тадбиркорлар, мулк эгалари синфини — мустақил, ўз хусусий ишига эга кишилар тоифасини шакллантириш ҳам ҳозирча ҳукуматимиз ва маҳаллий ҳокимликларнинг бош мақсади ва вазифасига айланмаянти. Бунинг устига, янги шакллланаётган ижтимоий қатлам тадбиркор ва ишбилармонлар, кичик ва ўрта корхона эгалари ўз фаолиятларида амалий ёрдам ўрнига лоқайдликка, айрим ҳолларда эса жойларда давлат мансабдорлари ва маҳаллий ҳокимият вакилларининг қаршилигига дуч келмоқда.

Биз кичик ва хусусий бизнеснинг аҳамияти, уни рағбатлантириш ва қўллаб-қувватлаш ҳақида кўп гапирамиз. Унинг ялпи ички маҳсулот ишлаб чиқаришда муайян ўрин эгаллаши, аҳоли фаровонлигини ошириш, бандлик муаммосини ҳал этишнинг муҳим манбаи бўлиб хизмат қилиши кераклигини қайта-қайта таъкидлаймиз. Бунинг учун кенг қамровли ҳуқуқий асос яратганмиз. Амалда эса нима бўлаянти?

Кичик ва ўрта корхоналар улуши ялпи ички маҳсулот ҳажмининг бор-йўғи 12,6 фоизини ташкил этмоқда. Бу кўрсаткич саноат маҳсулотларининг умумий ҳажмида фақат 6,2 фоиз, қурилиш соҳасида эса 12,3 фоиздан иборат.

Кичик ва ўрта бизнес корхоналарининг ривожланиб бориши ўрнига биз кўп жойларда бунинг акси бўлган манзарага дуч келмоқдамиз. Ўтган йили кичик ва ўрта бизнес субъектлари сони республикада 3,6 фоизга, жумладан, Қашқадарё вилоятида — 6,3, Андижонда — 11, Хоразмда — 12, Тошкент шаҳрида эса — 12,6 фоизга камайганини қандай изоҳлаш мумкин?

Ҳозирги вақтда 5 ярим минг кичик ва ўрта бизнес субъектлари ҳамда 28 минг 600 микрофирма фаолият кўрсатмаянти. Бундай микрофирмалар, кичик ва ўрта корхоналар салмоғи Қорақалпоғистон Республикасида — 41,4 фоизни, Самарқанд вилоятида — 32,3 фоизни, Наманган вилоятида — 26 фоизни, Тошкент шаҳрида — 25 фоизни ташкил этади.

Номлари юқорида зикр этилган вилоят ва шаҳар ҳокимлари, тадбиркорликка ёрдам бериши керак бўлган Давлат мулк қўмитаси, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси раҳбарлари бундай нохуш ҳолатдан нега безовта бўлмаянти? Нега қўл қовуштириб ўтирибди, нега улар бонг урмайди? Энг муҳими, бу мутасаддилар нега зарур чора-тадбирлар кўришмаянти?

Агар бу хўжалик юритиш субъектлари — кичик ва ўрта корхоналар бир вақтлар жиддий ҳисоб-китобларсиз, шошқалоқлик билан ташкил этилган бўлса, бугунги кунда бу борада биз барча зарур қонунчилик ва ҳуқуқий асосларга эгамиз. Шундай экан, бу масалани эндиликда охирига етказишимиз керак. Бу борада фаолиятсизлик, ортиқча кутиб ўтириш пораҳўрлик ва таъмагирлик учун шарт-шароит яратади, холос.

Идоравий меъёрий ҳужжатлар, низом ва кўрсатмаларни амалдаги қонунчиликдан устун кўриш, ҳатто уларга қарама-қарши қўйиш, тадбиркорларнинг эркин фаолият юритишларини чеклаш ҳоллари қачон барҳам топади? Бундай бемазагарчиликларга қачонгача тоқат қиламиз?

Ҳозирги вақтда вазирликлар, идоралар, банклар ва бошқа ташкилотлар томонидан Ҳукумат қарорларига хилоф равишда мингдан ортиқ меъёрий ҳужжатлар қабул қилинган. Улар кичик ва ўрта бизнес тараққиётига жиддий тўсиқ бўлмоқда. Прокуратура органлари томонидан туман, шаҳар ҳокимлари чиқарган ноқонуний ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар устидан 137 та протест келтирилган ва 5 та тақдимнома киритилган. Уларнинг 49 фоизи Самарқанд вилояти, 20 фоизи Тошкент шаҳрига тўғри келади.

Маҳаллий органлар ва идоралар тадбиркорларга кўмаклашиш ўрнига ҳар турли тўсиқ ва ғовларни ўйлаб топишмоқда. Уларга бундай ўзбошимчалик қилишга **ким ҳуқуқ берди?**

Бунга шу залда ўтирган ҳокимлар қандай жавоб бериши мумкин?

Ҳатто шунчаликка бориб етишганки, тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш учун лицензия олишга келганларни газета ва журналларга обуна бўлишга, маиший хизмат кўрсатиш корхоналари ассоциацияси каби ҳар хил уюшма, жамғарма, бирлашма ва ассоциацияларга аъзоликка мажбур этишмоқда. Улардан турли тадбирларни ўтказишга маблағ ундириб олишмоқда.

Бундай бемаъни ишларга қатъиян чек қўйиш, маъмурий буйруқбозлик, эски, якка партиявийлик тизимидан қолган бу каби иллатларни тагтомири билан суғуриб ташлаш, айбдор шахсларни эса сиёсатимизни обрўсизлантираётгани учун жавобгарликка тортиш зарур.

Кичик ва ўрта корхоналарни рўйхатга олиш, тадбиркорларнинг аризаларини кўриб чиқиш ва улар бўйича қарорлар қабул қилиш муддати ҳамон чўзиб юборилмоқда.

Мавжуд аҳвол таҳлили, жойлардан тушаётган аризалар шундан гувоҳлик берадики, тадбиркорлар ҳанузгача моддий-техника ва хомашё ресурслари ҳамда банклардан кредит олишда қийинчиликларга дуч келишмоқда. Лимит ва квота ажратишнинг мавжуд тизимида тадбиркорларнинг манфаатлари тўлиқ ҳисобга олинмаган.

Бир мисол келтирмоқчиман. Фарғона вилоятида тадбиркорлар бензин ва дизель ёқилғиси олишолмаётганидан шикоят қилишган эди. Ўйлайманки, бошқа вилоятларда ҳам аҳвол шундай. Масала атрофлича ўрганилганда, бу шикоятлар асосли экани маълум бўлди. Вазирлик ва муассасаларнинг нефть маҳсулотларига бўлган лимити фақат бир фоизга қисқартирилганида, шу йилнинг ўзидаёқ тадбиркорларнинг ёқилғига бўлган эҳтиёжини тўлиқ қондириш учун қўшимча имконият юзага келди.

Тижорат банклари томонидан кичик ва ўрта бизнес корхоналарига кредит маблағлари ажратиш бўйича турли хил сансалорликлар давом этмоқда. **Ҳужжатларни экспертизадан ўтказиш ва кредит олиш тинкани қуритадиган даражада оғир жараёнга айланган.**

Айрим тижорат банклари кичик ва ўрта бизнес субъектларига кредит беришдан умуман ўзларини четга олмоқда. Масалан, ўтган йили «Faллабанк» кредит бериш дастурида кўзда тутилган маблағдан атиги 11 фоиз ажратган, «Асака» банкининг Хоразм бўлими эса кредит бериш дастурида белгиланган 146 миллион 600 минг сўмдан бир сўм ҳам бермаган.

Кичик ва хусусий корхоналарнинг хорижий кредит маблағларидан фойдаланиш имкониятлари фоиз даражасининг баландлиги, бизнес режаларни ишлаб чиқишда тажриба етишмаслиги, гаров талаблари ўта юқорилиги сабабли чекланиб қоляпти. Ҳатто микрокредитлар ажратишга худди катта инвестиция лойиҳаларига берилаётган кредитларга хос қаттиқ талаблар қўйилмоқда. Барча босқичларда келишиб бўлинган лойиҳалар бўйича кредит ажратишни расмийлаштиришда ҳам сансалорликка йўл қўйилмоқда.

Марказий банк, тижорат банклари бу масалани батафсил ўрганиб чиқиб, тадбиркорларни кредит билан таъминлаш жараёнини соддалаштиришга қаратилган тартиб ўрнатишлари зарур. Ушбу масала бўйича жорий йилнинг биринчи чораги якунида ахборот беришни сўрайман.

Кичик ва ўрта корхоналар ҳисоботи масалаларида ҳам тартиб ўрнатиш вақти келди. Кичик ва ўрта бизнес корхоналарининг ҳар ойда 15 хилдан кўп ҳисобот топшириши тоқат қилиб бўлмайдиган ҳолдир. Жумладан, меҳнат биржаси, пенсия жамғармаси, ижтимоий суғурта жамғармаси, бандлик жамғармаси, статистика идоралари, солиқ инспекцияси, банк ва бошқа ташкилотларга ҳисоботлар бериш бюрократик тўсиқлардан бошқа нарса эмас. Бунга озмунча вақт кетадими? Устига-устак, ҳар бир ҳисобот бланкаси учун ҳақ тўлаш зарур. **Макроиқтисодиёт ва статистика вазирлиги бу ишда зудлик билан тартиб ўрнатиши керак. Ушбу масала бўйича жорий йилнинг биринчи чораги якунида ҳисобот беришни сўрайман.**

Шуни таъкидлашимиз керакки, кичик ва хусусий бизнеснинг кенг ривожланишида бир қатор тўсиқларга дуч келинмоқда. Одамларда тадбиркорлик билан шуғулланиш иштиёқи сўнишига аввало маъмурий рэкет, текширувчи ва назорат қилувчи органларнинг таъмагирлиги, порахўрлиги, ишбилармонларни устингдан жиноий иш кўзғатаман, деб қўрқитиши, зўравонлик қилиши асосий сабаб бўлмоқда.

Аниқланган ҳар бир ғайриқонуний бундай хатти-ҳаракат фавқулодда ҳодиса сифатида баҳоланиши ва жиддий кўриб чиқилиши керак.

Солиқ ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари шаънига доғ тушираётган нопок, худбин ва ғаразгўй кимсалардан кескин тарзда халос бўлиш лозим. Афсуски, бундай нохуш ҳоллар учраб турибди. Айрим мисолларни келтириш ўринли, деб ўйлайман. Фарғона вилояти Данғара тумани Давлат солиқ инспекцияси инспектори Ф. Соҳибов тадбиркор Г. Тоштемировадан ойлик ҳисоботни қабул қилиш чоғида пора олгани учун қўлга олинган ва жиноий жавобгарликка тортилган. Марғилон шаҳар давлат солиқ инспекцияси бўлим бошлиғи бўлиб ишлаган А. Султонов «Мебель» фирмаси директорини тафтиш ўтказиш билан қўрқитиб, пора олиш мақсадида таъмагирлик қилаётганида қўлга олинган ва шаҳар суди томонидан жиноий жавобгарликка тортилган.

Бунга ўхшаш мисолларни Тошкент шаҳри, Самарқанд, Тошкент, Жиззах, Сирдарё ва бошқа вилоятлардан ҳам келтириш мумкин. Ҳар бир бундай қонунбузарлик ҳоллари кенг жамоатчиликка маълум қилиниши керак.

Тадбиркорларнинг манфаат ва ҳуқуқларини ҳимоя қилишда хўжалик судларининг ролини сезиларли даражада ошириш талаб этилади. Чунки судлар томонидан айрим жиноий ишларнинг асоссиз очилгани учун ёпиш ҳоллари учрамоқда.

Масалан, Миробод туман суди мазкур туман солиқ инспекциясининг текширув акти ва қарори асосида Тошкент шаҳар прокуратураси «Рута» саноат-савдо фирмаси директорига нисбатан қўзғатган жиноят иши бўйича қўйилган айбловнинг барча бандларини ноқонуний деб топган. Солиқ инспекцияси ходимларига нисбатан эса хусусий ажрим чиқарган.

Давлат мулк қўмитаси, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси, Деҳқон ва фермер хўжаликлари уюшмаси, Бизнес-фонд каби тадбиркорликни ривожлантиришни рағбатлантириш мақсадида махсус ташкил этилган тизимлар фаолиятига таллуқли жиддий эътирозлар мавжуд. Уларнинг иши бизни мутлақо қониқтирмайди. Бу тизимлар ёки бутунлай ишламайди ёки бундан ҳам ёмони, уларнинг ўзлари бюрократик идораларга айланиб қолган. **Бунинг илдизига етиш вақти келди.**

Айтилганлардан хулоса чиқариб, кичик ва ўрта бизнесни қўллаб-қувватлаш бўйича Давлат комиссияси мутлақо фаолият кўрсатмаганини таъкидлаш зарур. Қисқа муддат ичида бу комиссия таркибини қайта кўриб чиқиш ва кучайтириш лозим.

Шу билан бирга, мамлакатимизда кичик ва ўрта бизнесни, тадбиркорликни амалдаги қонунлар ва меъёрларга риоя қилган ҳолда ривожлантириш ҳамда қўллаб-қувватлаш билан боғлиқ барча масалаларни кечиктирмай ҳал этиш зарур. Бунда асосий мутасаддилик вазифасини мазкур Ҳукумат комиссиясининг ишчи органи сифатида Ўзбекистон Адлия вазирлиги зиммасига юклаш лозим, деб ҳисоблайман. **Негаки, бугунги кунда тадбиркорлик субъектларини қонунсизликдан ҳимоя қилиш фавқулодда муҳим вазифа бўлиб турибди.**

Тўртинчи. Биз учун муҳим бўлган яна бир масала хусусида алоҳида тўхталмоқчиман. **Гап иқтисодиётга чет эл инвестициясини жалб қилиш ҳақида бормоқда.**

Мен яна бир карра таъкидламоқчиман. Хорижий инвестицияларни жалб этмай, айниқса етакчи тармоқларда чет эл сармояси иштирокини кенгайтирмай туриб, иқтисодиётимизда таркибий ўзгаришларни амалга ошириш ва модернизациялаш, корхоналаримизни замонавий техника билан қайта жиҳозлаш ҳамда рақобатга бардошли маҳсулот ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш мумкин эмас. Бусиз кучли рақобат шароитида жаҳон бозорларига кириш ва улардан мустаҳкам ўрин эгаллаш амримаҳол.

Мамлакатимизда бугунги кунда хорижий сармоядорлар учун энг қулай инвестиция муҳити барпо этилган. Шуни очиқ айтишимиз керакки, бу қулайлик ўз самарасини бермоқда. Кўплаб чет эл компания ва банклари биз билан шериклиқда ишлаш, ўз маблағларини иқтисодиётимизга ётқизиш истагини билдирмоқда, бизни ўзлари учун истиқболли ҳамкор деб тан олмоқда.

Ўзлаштирилаётган чет эл сармояси ҳажмининг йилдан-йилга ошиб бораётгани бунинг яққол тасдиғидир. Хусусан, 1999 йилнинг ўзида иқтисодиётнинг устувор тармоқларида 1 миллиард 324 миллион АҚШ доллари миқдорида чет эл сармояси ўзлаштирилгани бор ҳақиқатни айтиб турибди. Мамлакатимиздаги барча капитал қўйилмаларнинг 24 фоизини чет эл сармояси ташкил этаётгани ҳам диққатга сазовордир.

Келинглар, шу ўринда ўзимизга бир савол берайлик. Мамлакатимизга чет эл сармояси янада кўпроқ келиши ва унинг барқарорлигини таъминлаш учун ҳаммамиз ҳам қўлимиздан келадиган барча ишни қиляпмизми? Чет эллик сармоядорлар билан керакли даражада фаол ишляапмизми? Бу борада барча зарур шарт-шароит яратилганми?

Афсуски, хорижий сармояларни жалб қилиш ва истиқболдаги сармоядорлар билан ишлашни ташкил этишда бизда кўплаб ҳал этилмаган муаммо ва камчиликлар мавжуд.

Акс ҳолда, 1999 йилда ҳукумат кафолати асосида ажратилган хорижий сармоя ва кредитларни ўзлаштириш кўзда тутилганига нисбатан амалда атиги 53 фоизни, бевосита йўналтирилган инвестиция ва кредитларни ўзлаштириш бор-йўғи 32 фоизни ташкил этганини қандай изоҳлаш мумкин?

Чет эллик сармоядорлар билан иш олиб боришдаги сансалорлик, кўзбўямачилик ва ҳатто ошкора таъмагирлик ҳолатларининг ҳамон учраб туриши бизни қаттиқ ташвишга солади. Шундай фактлар ҳам маълумки, сармоя лойиҳасини ишлаб чиқаётганда айрим уддабурон кимсалар самарадорлик ва лойиҳаларни техник иқтисодий жиҳатдан асослаш бўйича иш олиб борадиган профессионал лойиҳа-инжиниринг компаниялари тизими яратилмаяп-

(Давоми 3-бетда)

ИҚТИСОДИЁТНИ ЭРКИНЛАШТИРИШ ВА ИСЛОҲОТЛАРНИ ЧУҚУРЛАШТИРИШ – ЭНГ МУҲИМ ВАЗИФАМИЗ

(Давоми. Боши 1-2-бетларда)

ти? Нега ваколатли идораларда техник иқтисодий асосланган лойиҳаларни экспертизадан ўтказиш муддатлари чўзиб юборилмоқда? Нима учун инвестиция лойиҳалари бўйича ишловчи тизимни малакали кадрлар билан таъминлашда сусткашлик қилинмоқда? Бунинг учун ким жавоб беради? Ахир, айнан мана шу ҳолат инвестиция жараёнида тўсиқ-ғов бўлиб турибди-ку! Вазирлар Маҳкамасининг тегишли тузилмалари бу саволларга жавоб топишлари керак.

Бизни чет эл капитали иштирокида қўшма корхоналар ташкил этиш борасидаги ишлар ҳам қониқтирмайди. Бу соҳада хўжакўрсинлик ҳолатлари жуда кўп. Биз аксарият ҳолларда бундай корхоналар сони кўпайгани, бугунги кунда 3,5 мингтага етгани тўғрисидаги статистик маълумотлар билан мағрурланиб юрамиз.

Келинглар, бу корхоналар қандай фаолият кўрсатаётгани, нима ишлаб чиқараётгани, уларнинг ҳудудлар бўйича қандай жойлаштирилганига танқидий баҳо берайлик. Амалда бу корхоналарнинг атиги 52 фоизи фаолият кўрсатмоқда. Шундан бор-йўғи 592 таси ёки 31 фоизигина ишлаб чиқариш корхоналари экани бизни ташвишга солмай қўймайди.

Бунинг устига қўшма корхоналарнинг аксарияти йирик шаҳарларда барпо этилган. Мисол учун, республикамизда фаолият кўрсатаётган ва ишлаб чиқаришга ихтисослашган қўшма корхоналарнинг тўртдан уч қисми Тошкент шаҳри ва вилоят марказларида жойлашган. Кўпгина туманларда, хусусан, ишсизлик даражаси юқори бўлган ҳудудларда эса бундай қўшма корхоналар ё умуман қурилмаган ёки бори ҳам бармоқ билан санарли экани ачинарли ҳолдир.

Республикамиздаги 163 та қишлоқ туманининг 52 тасида биронта ҳам қўшма корхона ташкил этилмаганига қандай чидаш мумкин? Қорақалпоғистон Республикасидаги 15 та қишлоқ туманининг 11 тасида биронта қўшма корхона тузилмаганини қандай изоҳлаш мумкин? Сирдарё вилоятида — 8 та, Бухоро, Қашқадарё, Навоий, Самарқанд ва Фарғона вилоятларида — 5 тадан, Сурхондарё вилоятида — 4 та туманга ҳали чет эл капитали мутлақо кириб бормаганига нима дейиш мумкин?

Айниқса, аҳолини иш билан таъминлаш кескин муаммо бўлиб турган туманларда маҳаллий раҳбарларнинг, энг аввало, ҳокимликларнинг фаолиятсизлиги туфайли қўшма корхоналар ташкил этилмаётгани жиддий ташвиш туғдиради ва кишини ранжитади. Улар янги иш ўринлари очиш учун маблағ йўқлигини рўкач қилади-ю, аммо чет эл сармоясини жалб этиш, замонавий, ихчам қўшма корхоналар ташкил этиш тўғрисида мутлақо бош қотирмайди.

Аҳолини иш билан таъминлаш муаммоси ўта муҳим бўлиб тургани ҳолда биронта қўшма корхона ташкил этилмаган Қорақалпоғистон Республикасининг Беруний, Кўнғирот, Чимбой, Қашқадарё вилоятининг Касби ва Нишон, Навоий вилоятининг Нурота ва Навбаҳор, Самарқанд вилоятининг Оқдарё, Сурхондарё вилоятининг Олтинсой, Сирдарё вилоятининг Боёвут, Мирзаобод ва Ховос, Фарғона вилоятининг Бувайда, Учкўприк ва республиканинг бошқа бир қатор туманлари ҳокимлари қаёққа қарамоқда?

Шуни қатъий айтаманки, агар бу раҳбарлар ана шу вазиятдан чиқиш йўлини топмаса, ўзлари эгаллаб турган лавозимларда қолишга маънавий жиҳатдан ҳаққи йўқ.

Хорижий сармоядорларнинг республикамизга келиб, ўзлари ҳамкор излаётгани, шу мақсадда махсус бизнес-семинарлар ўтказаётганига гувоҳ бўлиб турибмиз. Биргина сўнгги икки йил мобайнида шундай семинарлар Тошкент шаҳри, Тошкент, Сирдарё, Жиззах вилоятлари ҳамда Фарғона водийсида бўлиб ўтди. Минг афсуски, улар биздаги бефарқлик, тўрачилик, боқибеғамлик каби иллатлар туфайли бирон-бир натижага эриша олмай қайтиб кетишмоқда. Хўжакўрсинлик учун олиб борилаётган бундай тадбирлар ҳеч кимга керак эмас.

Қуйидаги мисолнинг ўзиёқ буни тасдиқлайди. Италиянинг «Фата групп» компанияси, бир неча йилдирки, Тошкент вилояти ҳокимлиги билан агросаноат мажмуи дастурини амалга ошириш бўйича иш олиб бормоқда. Ушбу лойиҳа 1999 йил Инвестиция дастурига киритилган эди.

Италия томони ҳозирнинг ўзидаёқ 50 та техник иқтисодий асосномаларни ишлаб чиқиш ва уларни пул билан таъминлаш, халқаро экспертларга ҳақ тўлаш, италиялик мутахассисларнинг 35 марта мамлакатимизга келиб-кетиши, ҳокимлик ҳамда Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги мутахассисларининг Италия корхоналарида бўлиши учун катта маблағ сарфлади. Лекин ҳанузгача тайинли бир натижа йўқ.

Асло тоқат қилиб бўлмайдиган бундай мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин.

Барча поғоналарда ишни шундай ташкил этишимиз керакки, Ўзбекистонга қизиқиш билан қараётган биронта чет эллик сармоядор мамлакатимиздан инвестиция киритиш учун аниқ таклифлар олмасдан, ҳафсаласи пир бўлиб қайтиб кетмасин.

Б е ш и н ч и. Бозор муносабатларининг шаклланиши ва ривожланишига хизмат қилувчи **инфратузилма етарли даражада ишламаяпти.** Бозор институтлари расман ташкил этилган бўлса-да, аммо яхлит, ўзаро уйғун, энг муҳими, амалий фаолият кўрсатувчи бозор инфратузилмаси ҳали яратилгани йўқ. Бугун биз мавжуд бозор тузилмалари ҳали такомилига етмагани, иқтисодиётни бошқаришнинг кўплаб вазифаларини ўз зиммасига олишга тайёр эмаслигини тан олишга мажбурмиз.

Инфратузилма йўналишларининг қайси тармоғини олманг — у суғурта соҳасими, лизинг соҳасими, аудит соҳасими — барчасида аҳвол қониқарли эмас.

Мисол учун, **суғурта соҳасини** олайлик. Шу нарса аниқки, бугунги кунда хўжалик юритувчи субъектлар, айниқса, кичик ва хусусий бизнес вакиллари, қишлоқ товар ишлаб чиқарувчилари такомиллашган суғурта тизимисиз самарали ишлаш, инвестиция фаолияти билан шуғулланиш, кредит олиш имконига эга эмас. Бизда ҳозиргача тузилган суғурта компаниялари кафил бўлиш вазифасини бажара оладими? Албатта, йўқ!

Чунки рўйхатдан ўтган 100 га яқин суғурта компаниясидан 30 таси фақат ички бозорда фаолият кўрсатмоқда. Бунинг устига, барча асосий кўрсаткичларнинг 80-90 фоизи давлат иштирокида тузилган учта компания «Ўзбекинвест», «Кафолат» ва «Агросуғурта» ҳиссасига тўғри келмоқда.

Суғурта компаниялари салоҳиятли мижозларни кўпайтириш, бўш маблағларни жалб этиш бўйича ҳам сust ишламоқда.

Суғурта операцияларининг қарийб 40 фоизини мажбурий суғурталаш ташкил қилади. Бу айрим давлат-акциядорлик суғурта компаниялари учун доимий даромад манбаига айланиб қолган. Масалан, «Кафолат» суғурта компаниясига 1999 йил учун мажбурий суғурталаш бўйича 290 миллион сўм атрофида суғурта бадали келиб тушган. Бу барча тушумларнинг 45 фоизини ташкил қилади.

«Мадад» агентлиги эса 30 миллион сўм ёки тушумларнинг 20 фоизини ана шундай бадал ҳисобидан тўплаган.

Айрим суғурта компанияларининг устав маблағлари ва операциялар ҳажми етарли бўлмаган бир шароитда кафолат тўғрисида қандай гап бўлиши мумкин?

Ҳақли савол туғилади. Молия вазирлиги қошида тузилган давлат суғурта назорати қаёққа қараяпти?

Бозор инфратузилмасининг бошқа бир институти — **лизинг компаниялари** фаолиятини ҳам қониқарли деб бўлмайди. Ҳолбуки, уларнинг фаол ишлаши учун махсус қонун қабул қилинди, барча шарт-шароитлар яратилди.

Бугунги кунда лизинг хизматига алоҳида эҳтиёж сезилмоқда. Хусусан, кичик корхоналар, хусусий тадбиркорлар, фермер хўжаликлари айнан лизинг орқали замонавий ихчам технологияларга эга бўлиши мумкин. Бугун биз учун ғоят зарур бўлган инвестициялар оқими кучайишига, қишлоқ хўжалиги техникасини, транспорт ва самолётлар паркини янгилашда лизинг амалий восита бўлиб хизмат қилиши зарур.

Бугун республикамизда бор-йўғи 12 лизинг ташкилоти тузилганига, амалда уларнинг фақат тўрттаси лизинг фаолияти билан шуғулланаётганига нима деса бўлади? 1999 йилда лизинг компаниялари орқали атиги 20 лойиҳа амалга оширилгани, инвестициянинг умумий ҳажмида лизинг салмоғининг мутлақо камлиги билан қандай муроса қилиш мумкин?

Вазирлар Маҳкамаси, Молия вазирлиги, Ташқи Иқтисодий фаолият миллий банки ва бошқа манфаатдор идоралар ғоят қисқа муддатда лизинг фаолиятини ташкил этиш билан боғлиқ муаммоларни батафсил ўрганишлари, уни такомиллаштириш ва мустаҳкамлаш юзасидан аниқ таклифлар киритишлари зарур.

Биз консалтинг, инжиниринг, аудиторлик ва бошқа шунга ўхшаган компанияларнинг бозор муносабатлари шароитидаги аҳамияти ҳақида кўп гапирамиз, афсуски, бу масалада ҳозиргача реал ўзгаришлар кўзга ташланмаяпти.

Ўзингиз ўйланг, республикада бор-йўғи иккита «Ўзинвестлойиҳа» билан «Кимёинвестлойиҳа» махсус инжиниринг компанияси рўйхатдан ўтган. Уларнинг иккови ҳам Тошкентда жойлашган. Аҳвол шундай бўлгач, яна қандай инжиниринг хизмати бозори ҳақида гапириш мумкин? **Бундай шароитда инвестиция** лойиҳаларини техник иқтисодий асослаш ва экспертиза ишлари умуман қониқарсиз эканидан ажабланмаса ҳам бўлади.

Рўйхатдан ўтган бор-йўғи 85 консалтинг компанияларининг аҳволи ҳам бундан яхши эмас. Бунинг устига уларнинг деярли тенг ярми Тошкентда фаолият кўрсатяпти. Бир қанча ҳудудларда бундай компаниялар умуман кам: Навоий вилоятида битта, Бухоро ва Хоразм вилоятларида иккита шундай фирма ишлаяпти, ҳалос.

Аудиторлик фирмалари ўтказаётган тафтишларда кўплаб хато ва камчиликларга йўл қўйилмоқда. Улар аксарият ҳолларда хўжалик субъектларини тузилган шартномалар асосида эмас, балки назорат идораларининг кўрсатмаларига биноан тафтиш қилмоқдалар.

Мисол учун, Сурхондарё вилоятида ўрганилган 10 та аудиторлик текширувининг олтитаси ҳуқуқ-тартибот органлари кўрсатмасига асосан ўтказилгани аниқланди. Бунда аудиторлик текширувига сарфланган харажатлар тўғридан-тўғри текширувчилар бўйнига тушган.

Ҳуқуқ-тартибот идораларининг айрим аудиторлик фирмаларини ўз қаноти остига олиб, уларга иш топиб беришдек бундай бемаъни усулларга чек қўйиш керак. Вазирлар Маҳкамаси барча манфаатдор тизимларни жалб этиб, амалдаги «Аудиторлик фаолияти тўғрисида»ги қонунни танқидий кўриб чиқиши, аудиторларнинг масъулиятини ошириш ва тафтиш қилинаётганларнинг ҳимоясини таъминлашга қаратилган тегишли қўшимчалар ва тузатишлар киритиши зарур.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, **бизнесменлар, кичик корхона ва фермер хўжаликлари раҳбарларининг малакасини оширмасдан туриб** тадбиркорликни ривожлантириш, бозор муносабатларини шакллантиришни асло тасаввур этиб бўлмайди. Шу мақсадда республикамизда бизнес мактаблари тизими ташкил этилмоқда. Ҳар бир ҳудудда бизнес-инкубаторлар ишлаб турибди. Шу кунгача бизнес-инкубаторларда 12 мингдан ортиқ, жумладан, 1999 йилда 5 мингдан зиёд киши ўқитилди. Аммо бу ҳали етарли эмас.

Шу билан бирга, уларнинг фаолиятида хўжакўрсинга ишлаш каби бир қанча муаммолар мавжуд. Аксарият минтақаларда бу тизим амалда ишлаётгани йўқ. Кейинги йилларда Қорақалпоғистон Республикаси ва Навоий вилоятида ўқув машғулотлари умуман олиб борилмаган. Бу ҳудудлардаги бизнес-инкубатор субъектлари томонидан бирон-бир инвестиция лойиҳаси амалга оширилмаган. Самарқанд, Хоразм, Андижон вилоятларида эса бу ишларга етарли эътибор берилмаётгани туфайли 60 нафарга яқин тадбиркор ўқитилган, холос.

Шу ўринда яна бир савол туғилади: бу бизнес-инкубаторларда кимлар ўқитилмоқда? Эслатиб қўймоқчиман, **бизнес инкубаторларнинг асосий вазифаси — тадбиркорларни, аввало, қўлидан иш келадиган, бизнес билан шуғулланмоқчи бўлган деҳқон ёки малакали ишчи ва ҳунармандларни ўқитишдан иборат.**

Амалда тадбиркорлар жами ўқиётганларнинг 65-70 фоизидан ошмайди. Ўқиётганларнинг асосий қисми эса турли ташкилот, муассаса, корхона раҳбарлари ва мутахассислари, яъни амалдорларнинг ўзларидан иборат бўлиб қолмоқда,

Бозор иқтисодиётининг турли институтлари фаолиятига баҳо берар эканмиз, Давлат мулк қўмитаси томонидан амалга оширилаётган ишлар қониқарсиз аҳволда эканини яна бир бор таъкидлашга тўғри келади. Чунки айнан мана шу қўмитанинг фаолияти бозор инфратузилмаси ва тадбиркорликни ҳар томонлама ривожлантиришга қаратилмоғи лозим.

О л т и н ч и. Давлат ва ижтимоий тузилмалар, биринчи навбатда, қонуннинг бажарилишини таъминлайдиган, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва назорат органлари тадбиркорлар ва корхоналарнинг хўжалик фаолиятига ноқонуний аралашаётганига асло тоқат қилиб бўлмайди.

Текширувларни тартибга солиш юзасидан чора-тадбирлар кўрилгач, уларнинг сони 25 фоизга қисқарди. Лекин шунга қарамай, назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштирувчи Республика кенгаши билан белгиланган тартибда келишмасдан текширувлар ўтказиш ҳоллари ҳамон учраб турибди.

Назорат органлари тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш ва уларга ёрдам бериш ўрнига ўзларининг қонунга хилоф хатти-ҳаракатлари билан амалда кичик бизнес ривожига тўсқинлик қилмоқда. Бундай бемаънигарчилик қачонгача давом этади?

Бу ташкилотларнинг раҳбарлари қаёққа қарамоқда? Улар салбий иллатларга қарши курашиш учун катта ваколатларга эга. Биз, аввало, уларнинг ўзидан қонунга қатъий итоат этишни талаб қиламиз. **Қонунни биринчи навбатда ҳурмат қилиши лозим бўлган тизимларнинг ўзи унга ўзи хоҳлаган тарзда муносабатда бўлса, қандай қилиб ҳуқуқий давлат қуриш мумкин? Агар уларнинг манфаатларига мос бўлса, улар қонун посбонлари-ю, манфаатларига зид келса, қонунни оёқости қилишса, бу қайси мантиққа тўғри келади?**

Такрор ва такрор таъкидлайман — қонун барча учун баробар. Қонун олдида ҳамма тенг. Биз қонун устуворлигини ислоҳотларни амалга оширишдаги асосий тамойилларимиздан бири, деб бекорга белгилаган эмасмиз.

Мен яна бир марта огоҳлантириб қўймоқчиман, ўзбошимчалик билан корхоналар фаолиятига аралашиш бўйича ҳар бир факт қонуннинг қўпол бузилиши, деб баҳоланади ва айбдор шахслар қатъий равишда маъмурий ва жиноий жавобгарликка тортилади. Бу масала бўйича прокуратура идоралари алоҳида жавоб беради.

Шунингдек, назорат органлари фаолиятини мувофиқлаштирувчи Республика кенгаши фақат йўналиш бўйича кўрсатмалар бериш билан чекланиб қолмасдан, бу масалада қатъият кўрсатиши керак.

Ҳукуматнинг ҳар бир қарори ижросини таъминлаш, шу билан бирга иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш ва назорат қилиш вазифаси Вазирлар Маҳкамаси тузилмаларига юклатилган. Сиртдан қараганда, барча зарур тузилмалар шаклланган, кадрлар билан таъминланган. Лекин нега ҳукумат қарорлари бажарилмаяпти?

Чунки бу ерда расмиятчилик палак отган: мендан кетгунча, эгасига еттунча, қабилида иш тутилмоқда.

Очиғини айтганда, Вазирлар Маҳкамаси мажмуалари йилнинг бир чорагидан иккинчи чорагигача ҳамиша бир хил «боқий» масалаларни кўриб чиқади, номига топшириқлар беради, номига назорат қилади. Оқибатда айнан бир хил муаммолар муҳим топшириқ сифатида кун тартибига қўйилаверади, баённомалардан баённомаларга «кўчиб» юради. Лекин уларнинг ечими бўйича амалий иш йўқ. Энг ёмони, бу ҳеч кимни безовта қилмайди.

Ечимини кутаётган долзарб муаммоларнинг йиғилиб қолиши, жойларда содир этилаётган қонунбузарликлар, бемаънигарчиликлар, биринчи навбатда, Вазирлар Маҳкамаси аппаратининг, мажмуа раҳбарларининг диққат-марказида бўлиши лозим эмасми! Иқтисодиётимизнинг тақдири пировард натижада сизларнинг қатъиятингизга, ғайрат-шижоатингизга, масъулиятни ўз зиммангизга нечоғлик ола билишингизга бевосита боғлиқ эмасми?

Вазирлар Маҳкамасининг янги таркиби бугун ислоҳотлар жараёнига тўсиқ-ғов бўлаётган камчиликларни, эски тизимдан қолган, кечиктирмай бартараф этилиши лозим бўлган иллатларнинг сабабларини чуқур таҳлил этиши, йўл қўйилган хатолардан тегишли сабоқ чиқариб, амалий чора-тадбирлар кўриши лозим. Энг муҳими, иқтисодиётни янада эркинлаштириш ва ислоҳотларни чуқурлаштириш мамлакатимиз олдида турган мақсадларга эришишнинг кучли, таъсирчан механизмини яратиши зарур. Ўйлайманки, ушбу мажлис иштирокчиларига халқимиз сиз билан бизга билдирган юксак ишончни оқлаш энг муқаддас бурч, ҳар биримиз учун виждон иши эканини эслатиб ўтиришга ҳожат бўлмаса керак.

Раҳбар одам бошқаларга нисбатан узоқроқни кўриши керак. У нафақат бугунни, балки, эртанги кунни аниқ тасаввур этиб ишлаши, келажакнинг ташвиши билан яшаши зарур. Ҳали кўзга ташланмаган муаммоларни сезиши, кўра билиши керак. Раҳбар унга ишонган одамларни атрофда бўлаётган воқеа-ҳодисалардан, эртага у қандай оқибатларга олиб келиши мумкинлигидан огоҳ этиб бориши лозим.

Мен Олий Мажлиснинг иккинчи чақириқ биринчи сессияси биринчи йиғилишида, Ислоҳотлар ва инвестициялар бўйича идоралараро мувофиқлаштирувчи кенгаш йиғилишида айтган гапларимни яна такрорламоқчиман. Агарки, биз раҳбарлар мамлакатимизда, дунёда бўлаётган иқтисодий жараёнлардан огоҳ бўлмасак, бу жараёнлар эртага нимага олиб келиши мумкинлигини олдиндан сезмасак, уни тўғри баҳолай олмасак, бугун эришган ютуқларимизга маҳлиё бўлиб хотиржамликка берилсак, ютқазамиз.

Эртанги кунимиз фаровон бўлсин десак, тараққий топган давлатлардан кам бўлмасдан ўзимизнинг орзу-мақсадимизга эришмоқчи бўлсак, бошлаган ишларимизни изчил давом эттиришимиз зарур.

Тиним билмай, хотиржамликка берилмай, доимо изланиш, изланиш ва яна изланиш, тадбиркорлик, ташаббускорлик, ишбилармонлик ҳисобидан яшашимиз керак. Ана шундагина Аллоҳ таоло бизни қўллайди, йўлимизни очиб беради. Илгари кўп бор айттанимдек, элим деб, юртим деб, ёниб яшаш ҳар биримиз учун ҳаёт мазмунига айланиши даркор.

Ишонаман, беш-ўн йил ичида Ўзбекистонимизнинг қиёфаси тамомила ўзгариб кетади, қудратига қудрат қўшилади. Насиб этса, ҳаммамиз бунинг гувоҳи бўламиз.

Барчангизга ана шу эзгу мақсад йўлида сиҳат-саломатлик, ғайрат-шижоат тилайман!

ЖУМА 18

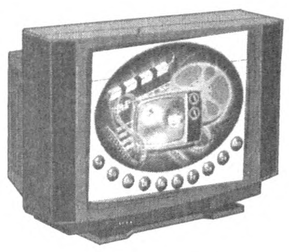

"Умид" намойиш этади:
10.50 "Шу кунлар шиддати".
11.10 "Билим-ринг".
11.50 "Мен билган, билмаган дунё".
12.10 "Қалб гавҳари".
12.30 "Мен нечун севаман Ўзбекистонни!" Публицистик кўрсатув.
13.05 "Жаннат". Бадиий фильм. 1-серия.
14.20 "Дўстлик" видеоканали: 1. Мехрангез. 2.Жетиген.
14.40 "Жаннат". Бадиий фильм. 2-серия.
16.05 "Шода-шода марварид". Мусиқий дастур.
16.35 "Қизиқарли учрашувлар".
17.00 "Юнон-рум кураши бўйича Ўзбекистон республикаси мустақиллик кубоги" халқаро турнири.
18.00 "Миттивойлар оиласи". Кинокўрсатув.
18.20 "Зулфияхоним қизлари".
18.40 "Капитолия майдонидаги суҳбат".
19.05 "Нуктаи назар".
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 Эълонлар.
19.30 "Ахборот" (рус тилида)
20.00 Оқшом эрталари.
20.15 "Рақибингиз — гроссмейстер".
20.30 "Ахборот".
21.05 "Парламент соати".
21.25 Санъат усталари ва ёш ижрочилар концерти.
22.10 "Маърифатнома". Имом ал-Мотуридий.
22.35 "Сиднейга йўл". "Юнон-рум кураши бўйича Ўзбекистон Республикаси мустақиллик кубоги" халқаро турнири олдидан.
23.00 "Қиёфа". М.Матжонов.
23.30 "Ахборот".
00.00 "Ноёб тур". Бадиий фильм.
1.15-1.20 Ватан тимсоллари.

"Умид" намойиш этади:
10.50 "Шу кунлар шиддати".
11.10 "Билим-ринг".
11.50 "Мен билган, билмаган дунё".
12.10 "Қалб гавҳари".
12.30 "Мен нечун севаман Ўзбекистонни!" Публицистик кўрсатув.
13.05 "Жаннат". Бадиий фильм. 1-серия.
14.20 "Дўстлик" видеоканали: 1. Мехрангез. 2.Жетиген.
14.40 "Жаннат". Бадиий фильм. 2-серия.
16.05 "Шода-шода марварид". Мусиқий дастур.
16.35 "Қизиқарли учрашувлар".
17.00 "Юнон-рум кураши бўйича Ўзбекистон республикаси мустақиллик кубоги" халқаро турнири.
18.00 "Миттивойлар оиласи". Кинокўрсатув.
18.20 "Зулфияхоним қизлари".
18.40 "Капитолия майдонидаги суҳбат".
19.05 "Нуктаи назар".
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 Эълонлар.
19.30 "Ахборот" (рус тилида)
20.00 Оқшом эрталари.
20.15 "Ўзбекистон янгиликлари" (инглиз тилида).
20.30 "Ахборот".
21.05 "Қишлоқ ҳаёти".
21.30 "Оталар чойхонаси". Мусиқий-дам олиш дастури.
22.30 "Халқнинг кўнгли".

"Спорт дастури":
22.50 "Юнон-рум кураши бўйича Ўзбекистон Республикаси мустақиллик кубоги" халқаро турнир кундалиги.
23.20 "Футбол майдонларида".
23.40 "Ахборот".

"Тунги ёғду". Дам олиш дастури:
00.10 Киноконцерт.
00.25 "Юлдузингни бер, осмон". Бадиий фильм.
1.50-1.55 Ватан тимсоллари.

"Умид" намойиш этади:
9.00 Жиззах вилояти хонандаларининг концерти.
9.30 "Ўзбектелефильм" намойиши: "Бухоро".
9.45 "Гаройибот".

"Умид" намойиш этади:
10.00 "Ватанимга хизмат қиламан".
11.00 "Табассум кўчаларида".
11.35 "Шохрух" клуби.
12.05 "Қалбимиз ардоғида". Мусиқий дастур.
12.45 "Озод юрт одамлари". Бадиий-публицистик кўрсатув.
13.05 Кундузги сеанс: Бадиий фильм.
14.35 "Кўзгу". Тележурнал.
15.05 "Сайқал".
15.25 "Қувноқ стартлар". Телемусобақа.
16.10 "Бўстон". Тележурнал.
16.40 "Истеъдод". Мусиқий дастур.
17.00 "Юнон-рум кураши бўйича Ўзбекистон республикаси мустақиллик кубоги" халқаро турнири.
18.00 "Эҳ, айиқ полвон". Мультфильм.
18.10 "Олтин тож". Телевизион ўйин.
18.35 "Қишлоқ ҳақида ўйлар".
18.55 "Ўзлик". Бадиий-публицистик кўрсатув.
19.25, 20.00, 20.25, 21.10, Эълонлар.
19.30 "Таҳлилнома" (рус тилида)
20.05 "Санъат олами".
20.30 "Таҳлилнома".
21.05 "Якшанба оқшомида". Мусиқий дам олиш дастури.

"Спорт" дастури:
21.45 "Юнон-рум кураши бўйича Ўзбекистон республикаси мустақиллик кубоги" халқаро турнири.
22.15 "Интерспорт".
22.30 "Оталар сўзи — ақлнинг кўзи".
23.40 "ТВ 1 намойиш этади: Телеанонс".
23.55 Кино янгиликлари.
00.10 "Ўзбек киноси ижодкорлари".
00.30 "Икки соҳил — икки тақдир". Бадиий фильм.
2.15-2.20 Ватан тимсоллари.

TV

6.30 "Ассалом, Ўзбекистон!"
8.00—8.30 "Ахборот".
8.30 Марказий газеталар шарҳи.
8.50 "Акаиро". Мультфильм.
9.10 "Соз сеҳри". Мусиқий дастур.
9.40 "Нигоҳ". Бадиий-публицистик кўрсатув.
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 Янгиликлар.
10.05 Немис тили.
10.35 "Оналар мактаби".
10.55 Кундузги сеанс: "Шоҳ Султон ҳақида эртак". Мультфильм.
11.55 Ватан тимсоллари.
12.05 "Юксалиш". Видеоканал.
12.45 "Ўзбекистон бастакорлари". Мусиқий дастур.
13.15 Соғлом авлод йили. "Чорраҳада". Телевизион театр. 3-қисм.
13.55 Ватан тимсоллари.
14.10 "Сомон йўли".
14.40 "Ўйла! Изла! Топ!" Телемусобақа.
15.20 "Кодекс".
15.40 "Машриқ оҳанглари".
16.00 "Умид-шоу".
16.20 "Йўқолган хазина". Бадиий фильм.
17.45 "Сиҳат-саломатлик".
18.10 Болалар учун. "Ҳикматлар хазинаси".
18.30 "Ҳамкорлик ришталари".
18.50 "Қуйла, ёшлигим".
19.05 "Имконият".
19.25, 19.55, 20.25, 21.00, 22.05 Эълонлар.
19.30 "Ахборот" (рус тилида)
20.00 Оқшом эрталари.
20.15 "Рақибингиз — гроссмейстер".
20.30 "Ахборот".
21.05 "Парламент соати".
21.25 Санъат усталари ва ёш ижрочилар концерти.
22.10 "Маърифатнома". Имом ал-Мотуридий.
22.35 "Сиднейга йўл". "Юнон-рум кураши бўйича Ўзбекистон Республикаси мустақиллик кубоги" халқаро турнири олдидан.
23.00 "Қиёфа". М.Матжонов.
23.30 "Ахборот".
00.00 "Ноёб тур". Бадиий фильм.
1.15-1.20 Ватан тимсоллари.

YOSHLAR TELEKANALI

8.55 Кўрсатувлар дастури.
9.00 "Давр". Ахборот дастури.
9.10 "Ёшлар" телеканалида.
9.15 "Коинот сирлари", "Самовий саргузашт". Видеофильм. 12-қисм.
9.50 "Мусиқий лаҳзалар".
10.00 "Давр" - интервью.
10.15 "Янги авлод": "Олтин қалит", Мульттомоша.
10.35 "2000 йилдан сўнг". Телесериал.
10.55 "Мусиқий лаҳзалар".
11.00 "Ҳақиқат чегараси". Телесериал.
11.25 "Ўтган кунлар". Амир Темур.
11.45 "Муҳаббат қаҳваси". Телесериал.
13.05 "Мусиқий лаҳзалар".
13.10 "Қабоҳатга қўйилган тузоқ". ("Ўзбектелефильм"). 1-қисм.
13.55 "Ёшлар" телеканалида: Интерфутбол.
15.25 "Уруш ва тинчлик". Бадиий фильм. 4-қисм. "Пьер Безухов".
16.55 "Ҳуқуқ ва бурч".
17.15 "Кусто командасининг сув ости саргузаштлари". Телесериал. 1-қисм.
18.05 "Янги авлод": "Оқ кабутар", Мульттомоша.
18.40 "Ёшлар ва маънавият".
18.55 "Мусиқий лаҳзалар".
19.00 "Давр". Ахборот дастури.
19.30 "ТВ - анонс".
19.35 "Саломат бўлинг".
19.55 "Мусиқий лаҳзалар".
20.00 "Аср қиёфаси".
20.20, 21.05, 23.40 Эълонлар.
20.25 "Қабоҳатга қўйилган тузоқ". ("Ўзбектелефильм"). 2-қисм.
21.10 "Талабалик —даврим менинг".
21.30 "Автосалтанат".
21.45 "Сохибқирон ёди". Амир Темурга бағишланган қўшиқлар.
22.00 "Давр". Ахборот дастури.
22.30 "Мусиқий лаҳзалар".
22.35 "Эколаш".
22.40 "Ёшлар" телеканалида. "Ринг қироллари".
23.45 Синема. "Шамолларда қолган". 1-қисм.
0.00 "Давр". Ахборот дастури.
0.10 Синема. "Шамолларда қолган".
1.35 "Жаҳон эстрадаси".
1.50 "Мунаввар тонг истаб".

TTV

8.50 "Соғлом бўлай десангиз".
9.00 "Пойтахт". Ахборот кўрсатуви.
9.15 "Ёрилтош". Мульттўплам.
9.45 "Адабий иқлим".
10.05 "ТВК".
10.30 Телегазета "Экспресс".
10.40-12.05 Кинонигоҳ. "Кўрқув исканжасида".

***

17.55 Кўрсатувлар дастури.
18.00, 21.55, 22.30 "Пойтахт". Ахборот кўрсатуви.
18.15 Телегазета "Экспресс". "Табриклаймиз, қутлаймиз".
20.25, 21.00 Эълонлар.
20.30 "Ахборот".
21.05 "Хўрозтепалик миршаб". Телесериал. 5-серия.
22.10 "Эҳтиром ила".
22.45 Оҳанглар ва эълонлар.
22.50 Кинонигоҳ. "Буч Кессиди ва Санденс Кид".
00.35 "Саодат калити".
1.05 Хайрли тун, шаҳрим!

4TV

РЖТ 7.30-9.00
15.00-16.10 ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
16.10 Кўрсатувлар тартиби.
16.15 "СНН. Жаҳон янгиликлари".
16.45 "Мультчарҳпалак".
17.00 "Б.С.Н." янгиликлари.
17.15 "Экран зийнати ва қиймати".
17.35 "СНН-шоу".
17.50 "Сизнинг адвокатингиз".
18.05 "Бугун оламда". Ахборот кўрсатуви.
18.15 "Жентльмен-шоу".
18.45 "Рей Брэдбери театри". Телесериал.
19.10 "Дил изҳори".
19.45 "Мўъжизалар майдони".
20.45 "Хайрли тун, кичкинтойлар!"
21.00" Время".
21.55 "Дил изҳори".
22.30 "Вести".
23.00 "Шлягер".
23.20 Кинематограф. "Катта ота". Бадиий фильм.
1.50 "Ахборот" (рус тилида)
1.15 "Тунингиз осуда бўлсин!"

30 Канал

9.05 "Мусиқий тонг". Мусиқий-дам олиш дастури.
9.30, 13.30, 18.00, 20.00, 01.40 — "Телеҳамкор", "Метеохабар".
10.00 "Алло, сен мени севасан". Телесериал.
11.00 Тонгги киносеанс. "Қора либос". Тарихий драма (Австралия – Канада).
12.45 "Кичик сеньорита". Телесериал.
14.00 Кундузги киносеанс. "Келди-ю кетди". Малодрама.
15.30 "Даракчи". Дам олиш дастури.
16.00 "Карапуз-ТВ".
16.25 "Фақат хотин-қизлар учун". Тележурнал.
17.45 "Интизор". Мусиқий дастур.
18.25 "Орзулар ушалмоқда". Дэвид Копперфильд афсунгарлиги.
19.10 "Ошиқона". Мусиқий дастур.
19.30 "Дўндиқча". Телесериал.
20.25 "Клип-совға".
21.30 "30-канал"да киноокшом. "Полиция академияси-4". Комедия (АҚШ).
23.15 "Ўта қотиллик". Детектив сериал.
24.00 Бедорлик. "Дайди ўқ", Жангари фильм (Канада).

ШАНБА 19

TV

6.30 "Ассалом, Ўзбекистон!"
8.00—8.30 "Ахборот"
8.30 Марказий газеталар шарҳи.
8.45 "Мусиқа бўстони". Телеальманах.
9.10 "Ҳидоят сари".
9.35 Телевизион миниатюралар театри.
10.10 "Ҳаёт чашмалари".
10.30 "Ўзбек спортининг нуфузи".
9.00 Жиззах вилояти хонандаларининг концерти.
9.30 "Ўзбектелефильм" намойиши: "Бухоро".
9.45 "Гаройибот".

"Умид" намойиш этади:
10.00 "Ватанимга хизмат қиламан".
11.00 "Табассум кўчаларида".
11.35 "Шохрух" клуби.
12.05 "Қалбимиз ардоғида". Мусиқий дастур.
12.45 "Озод юрт одамлари". Бадиий-публицистик кўрсатув.
13.05 Кундузги сеанс: Бадиий фильм.
14.35 "Кўзгу". Тележурнал.
15.05 "Сайқал".
15.25 "Қувноқ стартлар". Телемусобақа.
16.10 "Бўстон". Тележурнал.
16.40 "Истеъдод". Мусиқий дастур.
17.00 "Юнон-рум кураши бўйича Ўзбекистон республикаси мустақиллик кубоги" халқаро турнири.
18.00 "Эҳ, айиқ полвон". Мультфильм.
18.10 "Олтин тож". Телевизион ўйин.
18.35 "Қишлоқ ҳақида ўйлар".
18.55 "Ўзлик". Бадиий-публицистик кўрсатув.
19.25, 20.00, 20.25, 21.10, Эълонлар.
19.30 "Таҳлилнома" (рус тилида)
20.05 "Санъат олами".
20.30 "Таҳлилнома".
21.05 "Якшанба оқшомида". Мусиқий дам олиш дастури.

"Спорт" дастури:
21.45 "Юнон-рум кураши бўйича Ўзбекистон республикаси мустақиллик кубоги" халқаро турнири.
22.15 "Интерспорт".
22.30 "Оталар сўзи — ақлнинг кўзи".
23.40 "ТВ 1 намойиш этади: Телеанонс".
23.55 Кино янгиликлари.
00.10 "Ўзбек киноси ижодкорлари".
00.30 "Икки соҳил — икки тақдир". Бадиий фильм.
2.15-

ЖАҲОН ХАЗИНАСИ ДУРДОНАСИ

Конфуций ҳикматлари

Ю-Цзи деди:
— Ҳақ йўли Қонуниятларининг амалга ошмоғи учун
Фикрлар ранг-баранглиги орқали ҳамжиҳатликка эришмоқ —бебаҳодир!
Шу боис илк салтанат сардорлари тутган йўл — гўзалдир,
Катта-кичик ғалабаларга шу тамойилдан келиб чиқиб эришган эдилар улар.
Учраб қолса гар чигал муаммолар
Турфа фикрлар билдирмоқ орқали бирликка
Эришишмоққа доим қўл келар эди!
Аммо асло эришиб бўлмас,
Ҳақ йўлининг ана шу қонуниятидан
Четга чиқиб, бундай бирликка!

* * *

Ю-Цзи деди:
— Агар кимда-ким самимиятда
Яқин бўлса ҳаққониятга,
Инонмоқ мумкиндир унинг сўзига.
Ким эъзозласа Қонуниятларни
Йироқ бўлар шармандаликдан.
Ким таянса қондошлик туйғусин йўқотмаган зотларга,
Демак, пойдевори мустаҳкам унинг!

* * *

Устоз, муқаддас ибодатхонага кираркан,
Ҳар бир расм-русум ҳақида сўрарди.
Кимдир деди:
—Цзоулик кишининг (Конфуцийнинг отаси) ўғли
Яхши билади удумларимизни деб ким айтган ўзи?..
Конфуций ибодатхонага кириб,
Ҳар бир нарса хусусида сўрайверади!
Буни эшитиб қолган — ибодатхонада ўзига маълум расмий маросим тартиб-қоидалари — муқаддас даргоҳга ҳурмат-эҳтиром эканини яхши тушунган устоз деди:
— Мана шу — удумдир!

* * *

Устоз деди:
— Агар киши бўлмаса баднафс,
Берилмаса маишатга,
Бутун бўлса имони, огоҳ эрса сўзда,
Ўз хатоларин, тўғри йўлни танлаганлар билан яқинлашиб, тузата олса,
Илми амал соҳибидир у.

* * *

Цзи Гун сўради:
— Гар одам бўлса-ю камбағал
Бўлмаса ялтоқхўр,
Бой бўлсаю
Кибру ҳавоси бўлмаса,
Улар ҳақда нима дейсиз сиз?
Устоз деди:
— Нима ҳам дердим! Аммо
Тенглаштириб бўлмас уларни
Ҳақ йўлида қувонч нашъасин тотаётган одамга,
Ёки ҳаётнинг қаъдаларин севган бойларга!
Цзи Гун сўради:
— «Шеърият китоби»да у ҳақда
Айтилган эмасмиди, ахир:
«Баҳайбат фил суягидан ясалган буюмни аввал қирқадилар, кейин берурлар пардоз,
Майда-майда зийнат тошларин эса
Тарашлаб-тарашлаб сўнг беришар сайқал».
Устоз деди:
— Цзи! Сен билан, ниҳоят энди
«Шеърият» ҳақида гаплашсак бўлур!
Ўтмиш хусусида гап очсам қачон
Илғайсан сен не бўлишин келажакда ҳам!

* * *

Устоз деди:
— «Шеърият китоби»да бор
Уч юзта ашъар,
Уларни бир сўз ила атамоқ жоиз
Ва яъни барининг «фикри пойдор!»
(Давоми бор)

Адолат тарозуси

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1992 йил 9- апрелдаги қарори билан Ўзбекистон Республикасининг айрим олий ўқув юртларининг кундузги бўлимларига тажриба тариқасида талабаларни тест асосида қабул қилиш белгиланди.

Шу қарорга биноан 1992/93 ўқув йилида 19 та олий ўқув юртларининг баъзи ихтисосликларига тажриба тариқасида талабаликка тест асосида қабул қилиш муваффақиятли ўтгандан кейин Вазирлар Маҳкамасининг 1993 йил 5-февралда «Ўзбекистон Республикаси олий ўқув юртларига абитуриентларни тест асосида танлаш тўғрисида» қарори чиқди.

Мазкур қарорга асосан 1993 йилда республиканинг ҳамма давлат олий ўқув юртларининг барча, яъни кундузги, кечки ва сиртқи бўлимларига абитуриентларни тест орқали танлаш усули жорий этилди.

Замонавий билимлар ва кўникмаларга эга бўлган юқори малакали мутахассислар тайёрлаш, олий маълумот олишда қобилиятли ёшларни ижтимоий муҳофаза қилиш ва қўллаб-қувватлаш ҳамда ўқув юртларига абитуриентларни танлаб олиш мақсадида жорий этилган тест усули миллий давлатлар ҳамдўстлигида биринчи бўлиб давлатимиз раҳбари томонидан узоқни кўриб таълим соҳасида амалга оширилган амалий ишлардан биридир.

1993 йилдан олий ўқув юртларига кириш учун 88710 нафар, 1995 йилда 93754 нафар абитуриентлар (ўрта махсус ўқув юртлари билан 164800) тест синовларида қатнашган бўлса, 1999 йилга келиб, олий ўқув юртларига кириш учун 200000 га яқин ва ўрта махсус ўқув юртлари билан биргаликда эса 300000 нафар абитуриент тестдан ўтдилар.

Тест саволлари 1993 йилда 2 та вариантда бўлган бўлса, 1996 йилдан бошлаб кўп вариантли тизимида ўтказилиб келинмоқда. Бу эса ўз самараларини бермоқда.

Давлат тест маркази фаолиятининг хориждаги айни шундай марказларникидан фарқланувчи хусусиятларидан бири ҳам ана шунда. У давлатларда тест синовлари бир ёки икки вариантда ўтказилади. Ҳозирги вақтда тест синовлари фақат ёшларни ўқув муассасаларга танлаб олишда ишлатилиб қолмай бошқа соҳаларга ҳам кириб бормоқда. 1998 йилдан бошлаб тест маркази профессионал, яъни касбий тестларни ҳам тегишли ташкилотлар билан яратишга киришди. Натижада тиббиёт ва педагогика олий ўқув юртларида битирувчи курс талабалари давлат имтиҳонлари тест асосида ўтказилмоқда. Бундан ташқари 1999 йилда сайловларга тайёргарлик жараёнида сайлов комиссиялари ходимлари билимини текширишда алоҳида тузилган тестлар ишлатилди.

Мураккаблик даражалари ва ўқув фани бўлимлари (кичик бўлимлар бўйича ўз паспорти ва кодига эга бўлган) тест топшириқларини қамраб олувчи катта ҳажмли жамғарма кўп вариантли тест тизимининг муҳим қисмларидан бири ҳисобланади.

Тест топшириқлари сифатини яхшилаш мақсадида тест маркази бир неча бор етакчи олимлар, тажрибали педагоглар, шунингдек, хорижий мутахассисларни (чет тиллар бўйича) таклиф этиб таҳлил қилдирди.

Тест маркази халқимиз ва давлат олдидаги юксак масъулиятни хис қилган ҳолда, ҳамда Ўзбекистонда жаҳон стандартларига жавоб берадиган кадрларни тайёрлашда ва унинг самарадорлигини ошириш учун ўқув юртларига талабаларни танлаб олиш механизмини такомиллаштириб, технологияларни янгиламоқда, мактаб битирувчиларининг тайёргарлик даражасини, улардаги билимнинг чуқур ёки саёзлигини ҳамда мустақил фикрлаш қобилиятини мос равишда баҳолаш негизини яратувчи тест топшириқлари жамғармасини бойитиб бормоқда.

Ҳар йили тест якунларининг анъанага айланган таҳлили бўйича чиқариладиган «Тест якунлари» ва «Тест якунларининг дидактик аспектлари» китобларида келтириладиган натижалар хорижий мутахассисларда энг аввало ЮНЕСКО ҳузуридаги таълимини режалаштириш халқаро институти (Париж), Тест хизмати (Принстон, АҚШ) мутахассисларида катта илмий-амалий қизиқиш уйғотмоқда.

Тест якунларини ишлаб чиқиш орқали эришилган катта ҳажмдаги маълумотлар таълим тизимининг ўзига хос мониторинги ҳисобланиб, бу нарса таълимни самарали бошқариш, умумтаълим мактаблари битирувчиларининг тайёргарлик сифатини оширишга имкон беради.

Ҳозирги даврда Давлат тест марказининг бутун фаолияти юқори даражада автоматлаштирилган бўлиб, ўқув юртлари қабул комиссияларидан маълумотларни олиш, уларни умумлаштиришдан бошлаб тест саволларини ихтисосликлар бўйича кўп вариантли тизимга тушириш (генерация қилиш), кўп вариантли саволлар китобларини қўпайтириш, жавоблар варағини ўқиш ва натижаларини чиқариш жараёнлари тўлиқ машиналар ёрдамида амалга оширилади.

Тест марказининг кенг қиррали фаолиятига 1999 йилда АҚШ (Тест маркази, Принстон) ва Туркия (Тест маркази, Анқара) тест марказлари фаолияти билан танишиш, тажриба алмашиш чоғида хорижий мутахассисларнинг фикр мулоҳазалари ва берган баҳолари шуни кўрсатдики, республикада қисқа муддат ичида тестни ривожлантириш ишига маълум даражада ҳисса қўшилган. Ўзбекистондаги тест тизимининг алоҳида фарқланувчи хусусияти унинг кўп вариантлиги ҳамда вариантлари компьютер технологияси асосида тузиш (синтезлаш) дан то натижаларни автоматик ишлаб чиқишгача бўлган жараёнларнинг тўлиқ автоматлаштирилганлигидир.

Тестология соҳасидаги илмий-назарий изланишлар ва тест технологияси бўйича тажриба алмашиш учун хорижий мамлакатларнинг етакчи мутахассислари иштирокида 2000 йилда халқаро конференция ўтказиш режалаштирилди.

Давлат тест маркази компьютер орқали тест ўтказишга алоҳида аҳамият бермоқда. Бу борада узоқдан туриб компьютер синфларида тест синовлари ўтказилиши ва натижаларини бир вақтнинг ўзида чиқариб бериш дастурлари яратилди ва амалда қўлланилмоқда.

1998 йилда Вазирлар Маҳкамасининг қарори билан Давлат тест маркази таркибида Кадрлар тайёрлаш сифатини назорат қилиш, педогог кадрлар ва таълим муассасалари аттестацияси бошқармаси ташкил этилди. Бошқарманинг асосий вазифалари, бу кадрлар тайёрлаш сифатини назорат қилиш ва ўқув жараёни самарадорлигини холисона баҳолаш тизимини жорий этиш борасида изчил давлат сиёсатини амалга ошириш: ҳозирги замон талабларини ҳисобга олган ҳолда узлуксиз таълим тизими педагог, профессор-ўқитувчилари ва раҳбар кадрлари аттестациясини ташкил этиш ва ўтказиш кабилардир.

Ўтган давр ичида олий, ўрта махсус ўқув юртлари ҳамда коллежлар ва академик лицейлар давлат аттестациясидан ўтказилди. Аттестация натижалари Давлат тест маркази томонидан нашр этилаётган «Бюллетень» сонларида мунтазам равишда бериб борилмоқда.

■ **Фарруҳ ҲАМРОЕВ,**
«Ўзбекистон овози» мухбири

ҚАРЗ УЗИЛДИ, САВДО ШАҲОБЧАЛАРИ ТЎЛДИ

Туман паррандачилик фабрикаси 1998 йили ўз зиммасидаги режаларни бажаролмай, ташкилот ва корхоналарга қарз бўлиб, 100 кишидан ортиқ ишчи-хизматчиларга иш ҳақини ҳам беролмай қолган эди... Натижада фабрика 1999 йили санацияга тушди. Инқироздан чиқариш ниятида Сариосиё туман ҳокимининг тавсиясига асосан Самарқанд қишлоқ хўжалик институтининг чорвачилик-муҳандислик факультетини тамомлаган Абдусалом Мелибоев корхона раҳбари лавозимига тайинланди.

Шундан кейин ишлар ўнгланди. Термиз паррандачилик фабрикасидан 9 минг дона товуқ олиб келинди. Фабрикада мавжуд бўлган цехлардан учтаси ишга туширилди ва кетиб қолган 80 та ишчи-хизматчилар эса қайта ишга таклиф қилиниб, иш билан таъминланди.

Фабрикада товуқбоқарларнинг фидокорона меҳнатлари натижасида 63 кунлик жўжаларнинг ўртача оғирлиги тез кунда 1,5 килограммни ташкил қилди. Етиштирилаётган тухум, товуқ гўшти каби маҳсулотлар туманимизнинг савдо шахобчаларида сотилмоқда. Улар йил охиригача қарзлардан қутулиб, йилни фойда билан якунлашга интилиб, астойдил меҳнат қилишмоқда.

■ **Қудрат ХУДОЙБЕРДИЕВ**

РЕСПУБЛИКА КЎЧМАС МУЛК БИРЖАСИ ТОШКЕНТ ШАҲАР ФИЛИАЛИ 2000 ЙИЛ 25 ФЕВРАЛЬ ВА 10, 24 МАРТ КУНЛАРИ СОАТ 10.00 ДА

КИМОШДИ

САВДОЛАРИНИ ЎТКАЗАДИ

САВДОГА ҚУЙИДАГИЛАР ҚЎЙИЛАДИ:

Тошкент шаҳар Хўжалик суди томонидан тақдим қилинган:
ГАЗ-330700 русумли 1994 йилда ишлаб чиқарилган автотранспорт воситаси. **Бошланғич нархи — 400 000 сўм.**
МАЗ-504В русумли автотранспорт воситаси. **Бошланғич нархи — 1 050 000 сўм.**
Кран гусеничный. **Бошланғич нархи — 3 000 000 сўм.**
Т-40 русумли трактор. **Бошланғич нархи — 70 000 сўм.**
АРЗ-1 тегишли:
— ЗИЛ-4331 русумли автотранспорт воситаси. **Бошланғич нархи — 357 528 сўм.**
— ГАЗ-24 русумли автотранспорт воситаси. **Бошланғич нархи — 52 475 сўм.**
— ГАЗ-53 АБЦ русумли автотранспорт воситаси. **Бошланғич нархи — 186 684 сўм.**
— ПАЗ-672 русумли автотранспорт воситаси. **Бошланғич нархи — 302 301 сўм.**
Якка тартибда уй-жой қурувчилар учун мўлжалланган, Тошкент шаҳар, Сирғали тумани, Сирғали-14 мавзесида жойлашган, ҳар бирининг сатхи 0.04 га. бўлган ер майдонлари. **Бошланғич нархи — 269 339 сўм.**
Ер майдонлари бўйича аризалар қабул қилиш савдо кунидан уч кун олдин тўхтатилади.

Манзилимиз: Тошкент шаҳар, Навоий кўчаси, 69-уй.
Телефонлар: 144-44-72, 144-44-73.

ВНИМАНИЕ: АУКЦИОН!

Хозрасчетный центр по приватизации земельных участков и жилья при УГКИ г. Ташкента проводит **Аукционные торги** по продаже следующих автотранспортных средств:
«ГАЗ-24», 1973 г. выпуска, старт.цена — 70.058 сумов;
«УАЗ-452 А», 1979 г. выпуска, старт. цена — 106.486 сумов.
Торги проводятся 25.02., 10 и 24.03.2000 года.
Заявки принимаются с 9.00 до 18.00, кроме воскресенья.
Прием заявок и залоговой суммы (10% от стартовой цены) прекращается за час до начала аукциона.

Наш адрес для дополнительной информации:

г. Ташкент, Шайхантохурский район, ул. А. Кадыри-13. Тел.: 144-51-84.

«Эски Жўва деҳқон бозори» очиқ турдаги акциядорлик жамиятининг кузатув кенгаши

шуни маълум қиладики, жамият акциядорларининг навбатдаги умумий йиллик йиғилиши 2000 йил 18 март куни соат 10.00 да бозор ҳудудида жойлашган «Манзура» жамоа корхонасининг биносида ўтказилади.
Манзил: Тошкент шаҳри, Шайҳонтохур тумани, Бозор майдони, 28-уй.
Кун тартибига қуйидаги масалалар киритилган:
1. Акциядорлик жамиятининг молиявий-хўжалик фаолияти ҳисоботини муҳокама қилиш ва тасдиқлаш.
2. Жамиятнинг 1999 йилда бўлган молия ва хўжалик фаолияти юзасидан аудиторлик хулосаси ва тафтиш комиссиясининг ҳисоботини тасдиқлаш.
3. Жамият тафтиш комиссиясига ўзгартириш киритиш.
4. Жамиятнинг 2000 йилга мўлжалланган даромадлар ва харажатлар сметасини, жамият йиллик балансини ва фаолият режаларини тасдиқлаш.
5. Жамиятнинг 1999 йил молиявий-хўжалик ҳисоботи бўйича даромадларни тақсимлаш, дивидендлар миқдори ва уни бериш тартибини тасдиқлаш.
6. Жамиятнинг Кузатув кенгаши таркибига ўзгартириш киритиш ва сайлаш.
7. «Эски Жўва деҳқон бозори» Очиқ акциядорлик жамиятининг 2000-2001 йилларга режалаштирган Тадбирларни тасдиқлаш.
8. Жамият шахобчалари ҳақидаги Низомни тасдиқлаш.
9. Ҳар хил масалалар.
Йиғилишда қатнашувчи акциядорлар ёки уларнинг вакилларини рўйхатга олиш 18 март куни соат 9.00 дан юқорида қайд этилган манзилда амалга оширилади.
Акциядорлар реестри 16 февраль куни билан ёпилади.
Йиғилиш бўйича тайёрланган барча ҳужжатлар билан акциядорлар жамият идорасига мурожаат этган ҳолда танишишлари мумкин.
Жамият баланси «Тошбозортайёрловсавдоаудит» фирмаси томонидан текширилган.

КУЗАТУВ КЕНГАШИ

«Эски Жўва деҳқон бозори» ОТХЖ
2000 йил 1 январга бухгалтерлик
БАЛАНСИ
АКТИВ

1. Узоқ муддатли активлар

Асосий воситалар		
бошланғич (қайта тиклаш) қиймат (01, 03)	010	336892,6
эскириш (02)	011	38234,5
қолдиқ қиймат 010-100	012	298658,1
Капитал қўйилмалар (07, 08)	030	101072,5
1-бўлим бўйича жами	110	399730,6
Ишлаб чиқариш заҳиралари (10, 11, 12-13, 15, 16)	120	10211,9
Олиб сотиладиган товарлар (41-42)	150	25505,9
Келгуси давр сарфлари	160	5870,9
Пул маблағлари (51, 55, 56, 57)	170	2557,0
Дебиторлар:		
— харидорлар ва буюртмачилар билан ҳисоблашишлар (09, 45, 62-82)	220	6944,0
Ходимлар билан ҳисоблашишлар	250	12,2
Уюшма корхоналари билан ҳисоблашишлар	270	38775,5
— таъсисчилар билан ҳисоблашишлар (75)	280	
— бошқа дебиторлар (63, 71, 76)	290	8630,6
2-бўлим бўйича жами	300	98508
Баланснинг активи бўйича жами 110+300	310	498238,6
ПАССИВ		
Ўзлик маблағларнинг манбалари		
Устав капитали (85/1)	320	386171,2
Резерв капитали (85/3)	340	48039,8
Тақсимланган фойда (87)	350	11013,2
1-бўлим бўйича жами	390	445224,2
МАЖБУРИЯТЛАР		
Кредиторлар:		
— бюджет бўйича қарзлар (68)	460	8267,2
— меҳнатга ҳақ тўлаш бўйича қарзлар (70/1, 70/2)	470	1661,6
— ижтимоий суғурта ва таъминот бўйича қарзлар (69)	480	558,3
— бюджетдан ташқари тўловлар бўйича қарзлар (67)	500	8,4
— шўъба корхоналарига қарзлар (78)	510	
— бошқа кредиторлар	530	42518,9
2-бўлим бўйича жами	540	53014,4
Баланснинг пассиви бўйича жами	550	498238,6

БОШ МУҲАРРИР
Азим СУЮН

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
Абдулла ОРИПОВ
Абдулҳафиз ЖАЛОЛОВ
Азиз НОСИРОВ
Қозоқбой ЙЎЛДОШЕВ
Ислом ШОҒУЛОМОВ
Норбобо ШАКАРОВ (бош муҳаррирнинг биринчи ўринбосари)
Алимқул СУЛТОНОВ (бош муҳаррир ўринбосари)
Андрей ОРЛОВ (бош муҳаррир ўринбосари «Голос Узбекистана»)
Бахтиёр ҲАМИДОВ (масъул котиб — «Ўзбекистон овози»)
Валерий ЛАБАРЕШНИХ (масъул котиб — «Голос Узбекистана»)

МУАССИС:
ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚ ДЕМОКРАТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КЕНГАШИ

БЎЛИМЛАР:
Сиёсат — 133-20-36
Иқтисодиёт — 133-76-04
Маънавият — 133-07-20
Хатлар ва оммавий ишлар — 133-12-56, 136-55-16
Ахборот — 133-12-56
Котибият — 133-21-43
Факс — 133-47-80,133-38-55, 133-73-43, 133-06-83

ВИЛОЯТ МУХБИРЛАРИ:
Андижонда — 25-16-16;
Бухорода — 23-51-40;
Гулистонда — 25-16-22;
Жиззахда — 3-29-44;
Навоийда — 3-39-20;
Наманганда — 6-43-43;
Нукусда — 222-70-12;
Самарқандда — 35-20-54;
Тошкентда — 136-12-56;
Урганчда — 226-51-35;
Фарғонада — 26-46-84;
Қаршида — 4-61-35;
Термизда — 3-79-98.

МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ТОШКЕНТ, МАТБУОТЧИЛАР КЎЧАСИ, 32-УЙ.

Навбатчи
Ҳамид ИКРОМОВ

Газета «Ўзбекистон овози»нинг компьютер марказида терилди ва саҳифаланди.
Саҳифаловчи-дастурчи
Бахтиёр ЖУМАНОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси.
Корхона манзили:
Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Рўйхатдан ўтиш тартиби
№ 00004
Газета офсет усулида, А—2 форматида босилди.
Ҳажми 2 босма табоқ.

«Ўзбекистон овози» материалларини кўчириб босиш фақат таҳририят рухсати билан амалга оширилади.
Г — 092

Топшириш вақти -- 21.00.
Топширилди -- 21.00.
1 2 3 4 5 6

СОТУВДА ЭРКИН НАРХДА